

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

DRAGANA RISTIĆ

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

**DOLGOROČNA VZDRŽNOST PRVEGA STEBRA
POKOJNINSKEGA SISTEMA V SLOVENIJI**

Ljubljana, september 2010

DRAGANA RISTIĆ

IZJAVA

Študentka Dragana Ristić izjavljam, da sem avtorica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom dr. Aleša Berka Skoka, in da dovolim njegovo objavo na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne _____ Podpis: _____

KAZALO

UVOD	1
1 POKOJNINSKI SISTEM	2
1.1 Oblike pokojninskih sistemov	2
1.1.1 Javni pokojninski sistem.....	2
1.1.2 Zasebni pokojninski sistem	3
2 POKOJNINSKI SISTEM V SLOVENIJI	4
2.1 Tristebni pokojninski sistem v Sloveniji	4
2.1.1 Prvi steber pokojninskega sistema – obvezno pokojninsko zavarovanje.....	4
2.1.2 Drugi steber pokojninskega sistema – dodatno pokojninsko zavarovanje.....	5
2.1.2.1 Obvezno dodatno pokojninsko zavarovanje – poklicna upokojitev.....	5
2.1.2.2 Kolektivno dodatno pokojninsko zavarovanje za javne uslužbence	5
2.1.2.3 Prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje.....	5
2.1.3 Tretji steber pokojninskega sistema	6
2.2 Reforma slovenskega pokojninskega sistema	6
2.2.1 Razlogi za reformo	7
2.2.2 Spremembe slovenskega pokojninskega sistema	7
3 DOLGOROČNA VZDRŽNOST PRVEGA STEBRA POKOJNINSKEGA SISTEMA V SLOVENIJI	7
3.1 Vzroki dolgoročne nevzdržnosti prvega stebra pokojninskega sistema v Sloveniji	8
3.1.1 Staranje prebivalstva kot posledica neugodnih demografskih gibanj	8
3.1.2 Slabšanje razmerja med aktivnimi zavarovanci in upokojenci	10
3.1.2.1 Prezgodnje upokojevanje	12
3.1.2.2 Pozna zaposlitev mladih	12
3.1.3 Višanje pokojninskih izdatkov in povečevanje primanjkljaja v pokojninski blagajni	13
3.1.4 Pomanjkljivosti sedanjega pokojninskega sistema.....	14
3.1.4.1 Nepravičnost in nepreglednost pokojninskega sistema.....	15
3.1.4.2 Zniževanje starostnih pokojnin.....	15
4 NAPOVEDANA MODERNIZACIJA SLOVENSKEGA POKOJNINSKEGA SISTEMA	16
4.1 Cilji modernizacije slovenskega pokojninskega sistema	16
4.2 Modernizacija slovenskega pokojninskega sistema	17
4.2.1 Predlagane spremembe v obveznem pokojninskem zavarovanju	17

4.2.1.1	Zakonsko povišanje polne in minimalne starosti ter izenačitev pogojev za pridobitev pravic moških in žensk.....	17
4.2.1.2	Izločitev socialnih transferjev.....	19
4.2.1.3	Spodbudnejša politika bonusov in malusov.....	19
4.2.1.4	Odprava časovnih bonusov (dodana doba)	20
4.2.1.5	Vzpostavitev večje prožnosti delne upokojitve	20
4.2.1.6	Podaljšanje obračunskega obdobja za odmero pokojnine	21
4.2.1.7	Prilagoditev sistema usklajevanja pokojnin (švicarska formula)	21
4.2.1.8	Razširitev osnove za plačilo prispevkov (vsako delo šteje)	22
4.3	Vzpostavitev novega pokojninskega sistema	23
4.3.1	Sistem navideznih pokojninskih računov (NDC).....	23
4.3.2	Vzpostavitev večstebnega pokojninskega sistema.....	24
4.3.2.1	Osnovne značilnosti prvega stebra	25
4.3.2.2	Osnovne značilnosti ničelnega stebra	25
SKLEP		26
LITERATURA IN VIRI		28
PRILOGE		
KAZALO SLIK		
<i>Slika 1: Zgradba pokojninskega sistema v Sloveniji</i>		<i>4</i>
<i>Slika 2: Deleži velikih starostnih skupin v Sloveniji, popisi 1971–2002 in projekcije prebivalstva za Slovenijo, EUROPOP2008, za obdobje 2008-2060, srednja varianta</i>		<i>9</i>
<i>Slika 3: Gibanje koeficienta starostne odvisnosti starih, od leta 2008 do leta 2060.....</i>		<i>10</i>
<i>Slika 4: Gibanje števila zavarovancev na enega upokojenca, od leta 1984 do leta 2050 ..</i>		<i>11</i>
<i>Slika 5: Gibanje števila upokojencev treh najpomembnejših vrst pokojnin, od leta 2005 do leta 2050.....</i>		<i>11</i>
<i>Slika 6: Zgradba predlaganega pokojninskega sistema in viri financiranja posameznega stebra.....</i>		<i>25</i>
KAZALO TABEL		
<i>Tabela 1: Projekcije gibanja deleža izdatkov treh najpomembnejših vrst pokojnin v BDP, v obdobju 2005-2050, osnovna stopnja delovne aktivnosti, srednja varianta</i>		<i>13</i>
<i>Tabela 2: Pokojninska blagajna – upoštevanje sedanje pokojninske zakonodaje.....</i>		<i>14</i>
<i>Tabela 3: Delež predčasne pokojnine za delno upokojenega zavarovanca.....</i>		<i>21</i>

UVOD

V Sloveniji se vse bolj soočamo z vprašanjem dolgoročne vzdržnosti prvega stebra slovenskega pokojninskega sistema, pri čemer vsakega posameznika zanima predvsem to, kdaj se bo lahko upokojil in pod kakšnimi pogoji. Pokojninski sistem tako predstavlja pomembno vlogo v življenju posameznika, saj naj bi mu omogočil varno starost. Tako kot drugod po svetu, pa je tudi v Sloveniji vse bolj aktualen problem staranja prebivalstva, kot posledica podaljševanja pričakovane življenjske dobe in zniževanja rodnosti. Pomembna posledica staranja je povečevanje števila upokojencev in zmanjševanje števila zaposlenih, kar ima velik vpliv na dolgoročno vzdržnost prvega stebra slovenskega pokojninskega sistema, oziroma na obvezno pokojninsko zavarovanje, ki temelji na dokladnem sistemu financiranja. Tako, kljub pokojninski reformi iz leta 1999, s pokojninskim sistemom v Sloveniji nismo zadovoljni, saj ima še vedno številne pomanjkljivosti. Da bi se izognili večjim težavam pokojninskega sistema in zagotovili njegovo ustrezno delovanje v prihodnosti, bo potrebna njegova prenova.

Namen mojega diplomskega dela je prikazati problem dolgoročne vzdržnosti prvega stebra pokojninskega sistema oziroma obveznega pokojninskega zavarovanja v Sloveniji, poleg tega pa predstaviti napovedano modernizacijo slovenskega pokojninskega sistema in s tem nekatere predlagane spremembe obveznega pokojninskega zavarovanja, ki jih bo le ta prinesla. Na začetku pa, za lažjo razumljivost, najprej na kratko predstavim osnovne značilnosti pokojninskega sistema in zgradbo pokojninskega sistema v Sloveniji.

Diplomsko delo je razdeljeno na štiri poglavja. Po uvodu sledi prvo poglavje, v katerem predstavim na splošno pokojninski sistem ter opišem njegovi obliki in sistema financiranja. Drugo poglavje je namenjeno pokojninskemu sistemu v Sloveniji. V prvem podpoglavju tega poglavja prikažem tristebno zgradbo slovenskega pokojninskega sistema ter opišem temeljne značilnosti posameznega stebra. V drugem podpoglavju pa predstavim razloge za reformo pokojninskega sistema leta 1999 in najpomembnejše spremembe pokojninskega sistema po njej. V tretjem poglavju obravnavam vprašanje dolgoročne vzdržnosti prvega stebra slovenskega pokojninskega sistema ter opišem vzroke za njegovo dolgoročno nevezdržnost. V naslednjem poglavju, predstavim napovedano modernizacijo pokojninskega sistema v Sloveniji, njene cilje in fazi prenove pokojninskega sistema. V prvi fazi, fazi modernizacije, predstavim predloge sprememb v obveznem pokojninskem zavarovanju, v drugi fazi, fazi vzpostavitve novega pokojninskega sistema, pa opišem sistem navideznih pokojninskih računov in prikažem večstebni pokojninski sistem, kjer se osredotočim na spremembe prvega pokojninskega stebra.

1 POKOJNINSKI SISTEM

Pokojninski sistemi, kot jih poznamo danes, so se razvili po nastanku moderne industrijske proizvodnje in z razvojem delavskega razreda, ki si je lastno preživetje zagotavljal s svojim delom. Ko posameznik dela ni bil več zmožen opravljati, se je zaradi strahu pred socialnimi nemiri, ki slabo vplivajo na vsako družbo, začelo razmišljati o posebni socialni zaščiti takih delavcev (Cvetko, 2000, str. 16).

Pokojninsko zavarovanje je del enotnega sistema pokojninskega in invalidskega zavarovanja, ki poleg zdravstvenega zavarovanja, predstavlja najpomembnejši del sistema socialne varnosti (Stanovnik, 2008, str. 202). Namen pokojninskih sistemov je s pokojnino zagotoviti materialno in socialno varnost oseb, ki niso več delovno aktivne. V Zakonu o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (v nadaljevanju ZPIZ-1) (Uradni list RS, št. 106/1999; v nadaljevanju Ur.l. RS, št. 106/1999) je pokojnina definirana kot redni mesečni prejemek, ki se uživalcu izplačuje za primer njegove starosti, invalidnosti ali smrti.

Zgradbo celotnega pokojninskega sistema sestavljajo trije osnovni podsistemi oziroma stebri (Stanovnik, 2008, str. 203-204):

- 1. steber - splošni javni sistem,
- 2. steber - različne poklicne sheme,
- 3. steber - različne oblike prostovoljnega individualnega varčevanja za starost.

1.1 Oblike pokojninskih sistemov

Poznamo dve obliki pokojninskih sistemov, in sicer javni in zasebni pokojninski sistem, ki ju ne moremo jasno ločiti med seboj. V večini držav se med seboj dopolnjujeta, njun osnovni cilj pa je zagotoviti socialno varnost prebivalcev.

1.1.1 Javni pokojninski sistem

Javni pokojninski sistem oziroma obvezno pokojninsko zavarovanje je predstavljeno s prvim pokojninskim stebrom, ki z izplačilom pokojnin zagotavlja minimalno socialno varnost. Večina javnih pokojninskih sistemov v Evropi temelji na sistemu sprotnega prispevnega kritja (angl. *Pay-as-you-go*; *PAYG*) oziroma dokladnem sistemu financiranja (Stanovnik, 2008, str. 203). Javni pokojninski sistem ima zelo pomembno vlogo med prebivalci, saj za veliko večino predstavlja edini vir prihodka v starosti.

Splošno priznana delitev javnih pokojninskih sistemov v Evropi, je na Bismarckov in Beveridgeov sistem. Za Bismarckov sistem so značilne dokaj visoke pokojnine, financirane iz prispevkov delodajalcev in delojemalcev. Višina pokojnine je odvisna predvsem od zaslužka v določenem obdobju, zagotavljala pa naj bi približno enak standard kot v času zaposlitve. Beveridgeov sistem, ki je običajno financiran z davki iz proračuna, pa zagotavlja enotne minimalne pokojnine, ki pripadajo vsem državljanom in za katere je

potrebno doseči le predpisano starost. S pokojninami zagotavlja minimalni življenjski standard upokojenih oseb. Tem pokojninam rečemo tudi nacionalne ali državne pokojnine (Bešter, 1996, str. 12-15, 24).

Stanovnik (2008, str. 205) je javne pokojninske sisteme evropskih držav razvrstil, glede na vrsto pokojninske sheme, na: enotno (»univerzalno«) shemo, dualno shemo in enotno (»zaposlitveno«) shemo (glej Prilogo 1).

Dokladni sistem financiranja je značilen za javne pokojninske sisteme, ki so osnovani na medgeneracijski pogodbi, po kateri sedanja aktivna generacija plačuje prispevke, namenjene sprotne izplačevanju pokojnin sedanji generaciji upokojencev, v pričakovanju, da bo naslednja generacija prav tako zbirala sredstva za izplačevanje njihovih pokojnin (Štrovs, 2000, str. 37-38). S tem, ko dokladni sistem prerazdeljuje dohodek med prebivalstvom, opravlja prerazdelitveno funkcijo. Tak sistem deluje brez denarnih rezerv oziroma ima funkcijo rezerv državni proračun. Prednost sistema pa je, da izloča vpliv inflacije (Štrovs, 2000, str. 19, 38).

1.1.2 Zasebni pokojninski sistem

Med zasebne pokojninske sisteme se največkrat uvrščata drugi in tretji steber, pri čemer je drugi deležen močne državne regulative (Stanovnik, 2008, str. 204). Pri teh sistemih gre za zasebno upravljanje sredstev. Od razvitosti javnega pokojninskega sistema je odvisen obseg vključevanja v zasebni pokojninski sistem, za katerega je značilen naložbeni sistem financiranja. Večina držav delovanje zasebnih pokojninskih sistemov vse bolj uvaja.

Temelj zasebnih pokojninskih zavarovanj predstavljajo pokojninski načrti, med katerimi ločimo poklicne in osebne pokojninske načrte. Ti se med seboj razlikujejo predvsem v načinu porazdelitve investicijskega tveganja med člani načrta in ustanoviteljem. Pri načrtu z vnaprej določenimi prispevki člani načrta v celoti prevzamejo investicijsko tveganje, medtem ko pri načrtu z vnaprej določenimi pravicami to tveganje prevzame ustanovitelj (Bešter, 1996, str. 27).

Zasebni pokojninski sistemi so osnovani na naložbenem sistemu financiranja oziroma na sistemu kapitalskega kritja. Bistvo tega sistema je, da se mesečni prispevki zavarovancev nalagajo na njihovih osebnih računih in se obrestujejo po dogovorjeni obrestni meri ali glede na dobiček, ki ga upravljalec sklada doseže z investiranjem v različne naložbe. Ob upokojitvi se pokojnina izračuna glede na višino do takrat zbranih sredstev in pripadajočih donosov. Naložbeni sistem pospešuje gospodarsko rast, tako, da spodbuja varčevanje in ustvarja rezerve za trajne naložbe (Bela knjiga, 1997, str. 217).

2 POKOJNINSKI SISTEM V SLOVENIJI

2.1 Tristebni pokojninski sistem v Sloveniji

Nova zgradba slovenskega pokojninskega sistema, ki je prikazana v Sliki 1, temelji na treh stebrih (Ur.l. RS, št. 106/1999):

- prvi steber - obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje,
- drugi steber - dodatna pokojninska zavarovanja in
- tretji steber - zavarovanja na podlagi osebnih pokojninskih varčevalnih računov.

Slika 1: Zgradba pokojninskega sistema v Sloveniji

Vir: *Pokojninski sistem, 2010.*

2.1.1 Prvi steber pokojninskega sistema – obvezno pokojninsko zavarovanje

Prvi steber pokojninskega sistema zajema obvezno pokojninsko zavarovanje, ki temelji na dokladnem sistemu financiranja, osnovanem na načelu medgeneracijske solidarnosti. Po tem načelu trenutni aktivni zavarovanci in delodajalci sproti plačujejo prispevke v pokojninsko blagajno, namenjene sprotnemu izplačevanju pokojnin trenutnim upokojencem. Zaradi pomanjkanja sredstev za izplačevanje pokojnin, se del sredstev financira tudi neposredno iz državnega proračuna. Prvi steber predstavlja javni pokojninski sistem, ki z izplačevanjem pokojnin zagotavlja minimalno socialno varnost (Obvezno pokojninsko zavarovanje, 2010). Z obveznim zavarovanjem se zagotavlja pravica do starostne, invalidske, vdovske, družinske in delne pokojnine, kot tudi mnoge druge pravice, kot so pravica do poklicne rehabilitacije, varstvenega dodatka, dodatka za pomoč in postrežbo ter nadomestila za invalidnost (Ur.l. RS, št. 106/1999). Nosilec in izvajalec pravic iz obveznega pokojninskega zavarovanja je Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije (Organiziranost zavoda, 2010).

2.1.2 Drugi steber pokojninskega sistema – dodatno pokojninsko zavarovanje

Dodatno pokojninsko zavarovanje je namenjeno le zavarovancem, ki so že vključeni v obvezno pokojninsko zavarovanje oziroma prvi pokojninski steber, vendar pa si želijo prejemati večje dohodke po upokojitvi in zato plačujejo še dodatne prispevke (Štrovs, 2000, str. 17). Dodatno pokojninsko zavarovanje v Sloveniji delimo na obvezno dodatno pokojninsko zavarovanje, kolektivno dodatno pokojninsko zavarovanje (KDPZ) za javne uslužbence in prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje (Pokojninski sistem, 2010).

2.1.2.1 Obvezno dodatno pokojninsko zavarovanje – poklicna upokojitev

Obvezno dodatno pokojninsko zavarovanje nadomešča beneficirano delovno dobo oziroma štetje zavarovalne dobe s povečanjem. Ena četrtnina časa, vplačevanja prispevkov v obvezno dodatno pokojninsko zavarovanje, se upošteva kot dodana doba za pridobitev pravic iz obveznega zavarovanja. V obvezno dodatno pokojninsko zavarovanje so vključeni zavarovanci, ki opravljajo posebno težka in zdravju škodljiva dela ter dela, katerih po določeni starosti ni mogoče uspešno poklicno opravljati. Zavezanci za plačilo prispevkov so delodajalci. Iz zbranih sredstev se zavarovancem zagotavlja pravica do poklicne pokojnine, ki jo lahko prejemajo do pridobitve pravice do starostne pokojnine, potem pa jo lahko uživajo poleg starostne pokojnine, kot znižano poklicno pokojnino. Izvajalec obveznega dodatnega pokojninskega zavarovanja je Sklad obveznega dodatnega pokojninskega zavarovanja Republike Slovenije (SODPZ), s katerim upravlja Kapitalska družba (Čok, Stanovnik, Cirman, Prevolnik – Rupel & Rant, 2009, str. 49; Sklad obveznega dodatnega pokojninskega zavarovanja (SODPZ), 2010).

2.1.2.2 Kolektivno dodatno pokojninsko zavarovanje za javne uslužbence

Kolektivno dodatno pokojninsko zavarovanje za javne uslužbence temelji na Zakonu o kolektivnem dodatnem pokojninskem zavarovanju za javne uslužbence (ZKDPZJU), ki je bil razglašen decembra 2003 (Ur.l. RS, št. 126/2003). Nastal je Zaprti vzajemni pokojninski sklad za javne uslužbence (v nadaljevanju ZVPSJU), ki ga upravlja Kapitalska družba in je namenjen izključno javnim uslužbencem. ZVPSJU je namenjen zbiranju sredstev iz dohodkov javnih uslužbencev, na njihovih osebnih računih, in zagotavljanju pravice do dodatne starostne pokojnine ali drugih s pokojninskim načrtom določenih pravic (Zaprti vzajemni pokojninski sklad za javne uslužbence, 2010).

2.1.2.3 Prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje

Prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje je oblika dolgoročnega varčevanja na osebnih računih zavarovancev. Namen varčevanja je, da se zavarovancem ob dopolnitvi določene starosti ali v drugih, s pokojninskim načrtom, določenih primerih, iz zbranih denarnih sredstev, skupaj z donosi iz naložb, zagotovijo dodatne pokojnine ali druge zakonsko določene pravice (Ur.l. RS, št. 106/1999). Imamo dve vrsti prostovoljnega

dodatnega pokojninskega zavarovanja, in sicer poklicno oziroma kolektivno zavarovanje, in neposredno dodatno pokojninsko zavarovanje oziroma individualno zavarovanje.

a) Kolektivno zavarovanje - osnovano na pokojninskih načrtih, ki jih sprejmejo delodajalci skupaj z zaposlenimi. Pri zaprtem vzajemnem pokojninskem skladu imajo zaposleni svoje račune, na katere delodajalec plačuje premije za kolektivno zavarovanje. Premije plačuje delodajalec delno ali v celoti. Upravljalec vzajemnega pokojninskega sklada je pooblaščen zavarovalnica ali banka, ki ob rednem prenehanju zavarovanja, na podlagi sredstev na osebnem računu posameznega zavarovanca, odmeri in izplačuje poklicno pokojnino. Taka oblika zavarovanja pomeni za podjetje davčno olajšavo, saj se vplačane premije odštejejo od osnove za obračun davka od dobička, zaposlenemu pa se od tega zneska ne obračuna dohodnina. V kolektivni pokojninski načrt prostovoljnega dodatnega zavarovanja se ne morejo vključiti zaposleni, ki imajo v lasti nad 25 % družbe, v kateri so zaposleni. Ti se lahko vključijo v individualni načrt (Štrovs, 2000, str. 501-502, 512-513; Kolektivno prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje, 2010).

b) Individualno zavarovanje - temelji na pokojninskih načrtih, ki jih pripravijo zavarovalnice. Premije plačujejo zavarovanci sami, iz svoje neto plače, v odprti vzajemni pokojninski sklad, ki ga upravlja in oblikuje zavarovalnica, ki po dopolnitvi pogojev zavarovancu odmeri in izplačuje dodatno pokojnino. Vplačane premije mu predstavljajo davčno olajšavo pri odmeri dohodnine. Obstoječa davčna olajšava znaša največ 5,844 % zavarovanceve bruto plače, ki ne sme presegati 2.646,2 € (Štrovs, 2000, str. 502; 2010; Individualno zavarovanje, 2010).

2.1.3 Tretji steber pokojninskega sistema

Pri tretjem stebru gre za različne oblike prostovoljnega individualnega pokojninskega zavarovanja, ki jih ponujajo banke, različne zavarovalnice in vzajemni skladi. Temelji na naložbenem sistemu financiranja. Za razliko od drugega stebra ni davčno stimuliran, saj zanj ne veljajo posebne davčne olajšave (Pokojninski sistem, 2010).

2.2 Reforma slovenskega pokojninskega sistema

Zaradi številnih vzrokov, ki so vodili v nevzdržnost slovenskega pokojninskega sistema, sprejetega leta 1992, je bila nujno potrebna njegova reforma. Novi ZPIZ-1 (Ur.l. RS, št. 106/1999) je bil sprejet 10. decembra 1999, v veljavo pa je stopil 1. januarja 2000. V nadaljevanju predstavljam razloge za reformo in najpomembnejše spremembe pokojninskega sistema po reformi.

2.2.1 Razlogi za reformo

Po osamosvojitvi Slovenije, v začetku 90-ih let 20. stoletja, se je pričela tranzicija v tržno gospodarstvo, katere stroške je, zaradi ohranjanja socialne vzdržnosti, nosil tudi pokojninski sistem. Zaradi prehoda v tržno gospodarstvo in izgube nekdanjih trgov, je prišlo do prestrukturiranja podjetij, stečajev in gospodarske recesije, kar je močno povišalo stopnjo nezaposlenosti, katero je država delno reševala z množičnim predčasnim upokojevanjem. K slabšanju razmer v pokojninskem sistemu so prispevala tudi neugodna demografska gibanja (Majcen, Verbič, Nieuwkoop & Sambt, 2005, str. 54). Pokojninska blagajna je tako postajala vedno bolj obremenjena, zaradi naraščanja števila prejemnikov pokojnin na eni strani in upadanja števila zavarovancev na drugi strani. V Beli knjigi (1997, str. 7) je kot razlog za reformo naveden tudi pričakovani vstop Slovenije v Evropsko unijo.

2.2.2 Spremembe slovenskega pokojninskega sistema

Najpomembnejše spremembe pokojninskega sistema po izpeljani reformi, poleg uvedbe trisestnega sistema, so (O reformi, 2010):

- postopno višanje upokojitvene starosti (za ženske s 53 na 61 let, za moške z 58 na 63 let),
- postopno zniževanje pokojninske osnove za odmero pokojnine s 85 % na 72,5 %,
- postopno višanje števila let za odmero pokojninske osnove s povprečja 10. na povprečje 18. najbolj ugodnih zaporednih let,
- razmerje med najvišjo in najnižjo pokojnino je največ 1 : 4,
- sprememba pri usklajevanju pokojnin (prej glede na gibanje cen življenjskih potrebščin, sedaj glede na gibanje plač).

3 DOLGOROČNA VZDRŽNOST PRVEGA STEBRA POKOJNINSKEGA SISTEMA V SLOVENIJI

Gaspari (2009, str. 26), minister za razvoj in evropske zadeve, nas sooča z dejstvom, da mednarodne in domače študije slovenskega pokojninskega sistema kažejo na njegovo dolgoročno nevezdržnost, predvsem zaradi negativnih demografskih trendov, ki vodijo v naraščajoče staranje prebivalstva. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve (v nadaljevanju MDDSZ) (Ocena različnih predlogov sprememb pokojninskega sistema, 2010, str. 2) je v gradivu za razpravo o pokojninski reformi navedlo spoznanje, da zaradi nižje rasti bruto domačega proizvoda (v nadaljevanju BDP) v zadnjih dveh letih in večje brezposelnosti, pokojninski sistem po letu 2020 ne bo več dolgoročno vzdržen. V nadaljevanju opisujem vzroke za dolgoročno nevezdržnost prvega stebra slovenskega pokojninskega sistema.

3.1 Vzroki dolgoročne nevzdržnosti prvega stebra pokojninskega sistema v Sloveniji

3.1.1 Staranje prebivalstva kot posledica neugodnih demografskih gibanj

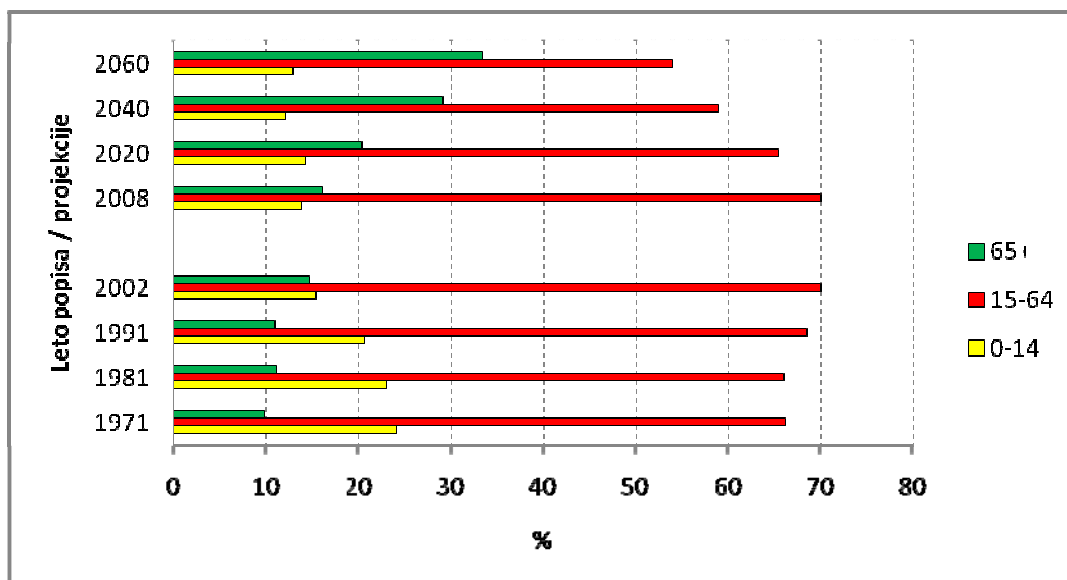
S procesom staranja prebivalstva, kot posledico podaljševanja pričakovane življenjske dobe, to je pričakovanega trajanja življenja, in zniževanja rodnosti, se srečujejo vse razvite države, med njimi tudi Slovenija. Malačič (2006a, str. 19-20) je staranje prebivalstva opredelil kot povečevanje deleža prebivalcev, starejših od 60 ali 65 let. Ko ta delež preseže 7 % in indeks staranja 25 %, se prebivalstvo uvršča med staro. Prebivalstvo Slovenije se že danes uvršča med staro, po študiji Svetovne banke in podatkih Eurostatovih projekcij prebivalstva za obdobje 2008 - 2060, EUROPOP2008, pa bo imela Slovenija do konca tretjega desetletja tega stoletja že eno najstarejših prebivalstev na svetu (Vertot, 2008b).

Projekcije prebivalstva nam kažejo predvidene in napovedane prihodnje spremembe prebivalstva (Malačič, 2006a, str. 181). Projekcije prebivalstva, EUROPOP2008, po konvergenčnem scenariju, sta za Slovenijo pripravila Statistični urad Evropskih skupnosti (v nadaljevanju Eurostat) in Statistični urad Republike Slovenije (SURS). Po mnenju Eurostata najverjetnejša srednja varianta projekcij temelji na prihodnjem razvoju rodnosti, smrtnosti in migracij. Po tej projekciji bo število prebivalcev Slovenije do leta 2019 naraslo na 2.058.334, nato pa počasi upadalo in se do leta 2060 znižalo na 1.778.573 (Vertot, 2008a). Pričakovana življenjska doba pri ženskah naj bi se povečala z 81,9 leta v letu 2008 na 88,8 leta v letu 2060, pri moških pa v istem obdobju s 74,7 leta na 83,7 leta. Stopnja celotne rodnosti naj bi se od leta 2008 do leta 2060 zvišala z 1,32 otroka na žensko v rodni dobi na 1,52. Selitveni prirast Slovenije iz tujine naj bi se postopno zniževal z 2.909 na 1.133 za moške in z 2.954 na 1.121 za ženske (Vertot, 2009).

Po srednji varianti projekcije prebivalstva se bo delež oseb, starejših od 80 let, od leta 2008 do leta 2060, povečal kar za štiri krat in v letu 2060 predstavljal 14,1 % celotnega prebivalstva (glej Prilogo 3).

Graf na Sliki 2 prikazuje gibanje deležev velikih starostnih skupin, v obdobju od leta 1971 do leta 2060. Iz grafa je razvidno, da se povečuje delež prebivalcev, starejših od 65 let, in zmanjšuje delež mladih prebivalcev, starih do 14 let, ter delež aktivnega prebivalstva, starega od 15 do 64 let. Delež prebivalcev, starih do 14 let, se bo od leta 2008 do leta 2060 znižal približno za 1 odstotno točko in predstavljal 12,8 % celotnega prebivalstva. Delež prebivalcev, starih od 15 do 64 let, se bo v istem obdobju znižal za približno 16 odstotnih točk in v letu 2060 predstavljal 53,9 % prebivalstva. Delež prebivalcev, starejših od 65 let, pa se bo do leta 2060 več kot podvojil in predstavljal 33,4 % prebivalstva, kar je skoraj tretjina celotnega prebivalstva.

Slika 2: Deleži velikih starostnih skupin v Sloveniji, popisi 1971–2002 in projekcije prebivalstva za Slovenijo, EUROPOP2008, za obdobje 2008-2060, srednja varianta

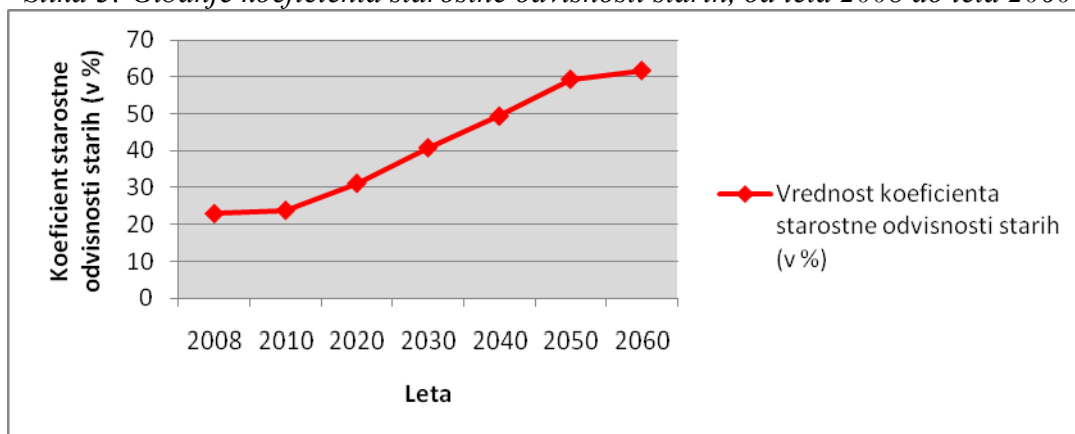

Vir: N. Vertot, *Prebivalstvo Slovenije se stara – potrebno je medgeneracijsko sožitje*, 2008c, str. 22;
 N. Vertot, *Prebivalstvo Slovenije danes in jutri, 2008-2060*, 2009, str. 42.

Razmerje med aktivnimi zavarovanci in starim prebivalstvom naj bi s 5:1 leta 2009 padlo do leta 2013 na 4:1, po letu 2020 pod 3:1 in po letu 2040 že pod 2:1 (Kajzer, 2009, str. 292). Na neravnovesje v starostni strukturi prebivalstva močno vpliva pojav »baby boom« generacije oziroma izbruh rodnosti po drugi svetovni vojni, med letoma 1945 in 1965 (European Commission, str. 44). Po drugi strani pa se soočamo z močnim upadom števila rojstev oziroma »baby gloom« pojavom (Senjur, 2007, str. 3).

Koeficient starostne odvisnosti starih je izračunan kot razmerje med starim prebivalstvom, starim 65 let in več, in delovnim kontigentom, starim od 15 do 64 let (Čok, 2006, str. 22). To razmerje nam tako kaže obremenitev delovno aktivnega prebivalstva. Po podatkih iz tabele, v Prilogi 3, naj bi se koeficient starostne odvisnosti starih povečal s 23 % v letu 2008 na kar 40,87 % v letu 2030 in na 61,97 % v letu 2060.

Slika 3: Gibanje koeficienta starostne odvisnosti starih, od leta 2008 do leta 2060

Vir: N. Vertot, *Prebivalstvo Slovenije danes in jutri, 2008-2060*, 2009, str. 42.

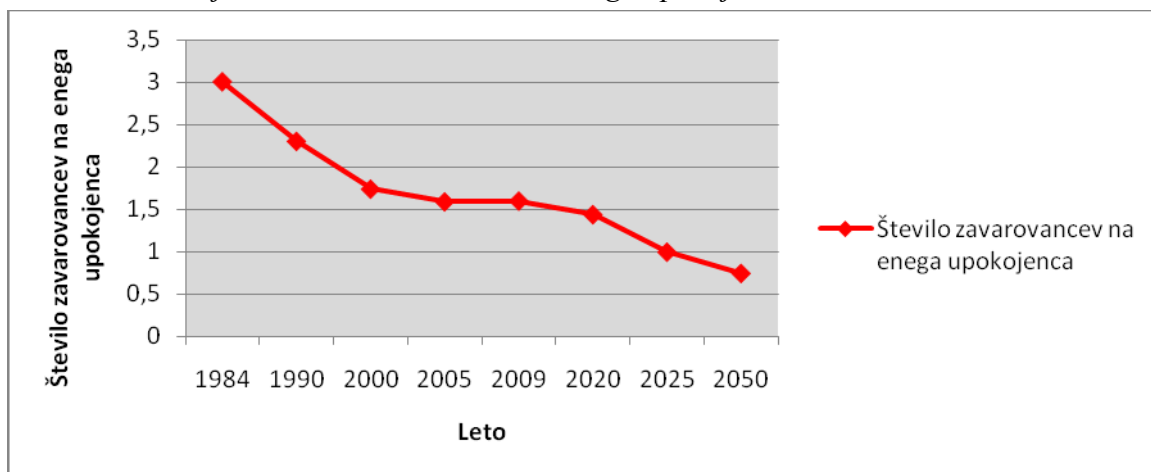
3.1.2 Slabšanje razmerja med aktivnimi zavarovanci in upokojenci

Trenutno se soočamo s pojavom, ko se »baby boom« generacija začne upokojevati. Zaradi zmanjšane števila prebivalcev iz »baby gloom« generacije in povečanega števila upokojencev iz »baby boom« generacije, prihaja do zniževanja števila aktivnih zavarovancev v sistemu obveznega pokojninskega zavarovanja in povečevanja števila upokojencev (Senjur, 2007, str. 3).

V letu 2000 je bilo okrog 482.000 upokojencev in 790.000 zavarovancev. Število aktivnih zavarovancev naj bi se po nekaterih predpostavkah izenačilo s številom upokojenih že v letu 2025, in sicer na ravni 690.000 (Filipič, 2005, str. 1). Danes znaša število upokojencev že preko 500.000. Na podlagi Ocene različnih predlogov sprememb pokojninskega sistema (2010, str. 5) pa naj bi se število aktivnih s številom upokojenih izenačilo leta 2040. V vsakem primeru torej lahko pričakujemo, da se bosta v prihodnosti števili obeh skupin izenačili, oziroma da bo število zavarovancev celo manjše od števila upokojencev, kar bo povzročilo nevzdržnost pokojninskega sistema.

Graf na Sliki 4 prikazuje slabšanje razmerja med aktivnimi zavarovanci in upokojenci v obdobju od leta 1984 do leta 2050. V letu 1984 so bili trije zavarovanci na enega upokojenca, v letu 2009 le 1,60 zavarovanca, do leta 2050 pa naj bi prišlo na enega upokojenca samo še 0,75 zavarovanca, medtem ko je priporočena meja najmanj 2,5 zavarovanca na enega upokojenca.

Slika 4: Gibanje števila zavarovancev na enega upokojenca, od leta 1984 do leta 2050

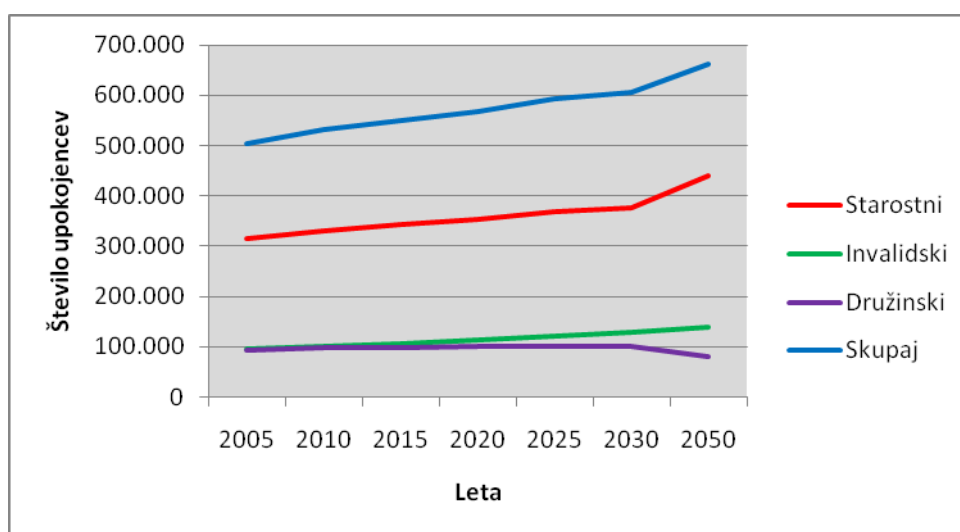

Vir: Zavarovanci pokojninskega in invalidskega zavarovanja, 2010; Na GZS podpirajo pokojninsko in zdravstveno reformo, 2009; P. Filipič, *Pokojninsko zavarovanje do leta 2025*, 2005, str. 5.

Po srednji varianti demografskih projekcij in osnovni stopnji delovne aktivnosti naj bi se število starostnih upokojencev s 315.092 leta 2005 povečalo do leta 2025 na 369.310, do leta 2050 pa na 440.296. Število invalidskih upokojencev naj bi se s 96.665 leta 2005 povečalo do leta 2025 na 120.920, do leta 2050 pa doseglo 139.540 (glej Prilogo 4).

Na povečanje števila invalidskih upokojencev bo vplivalo povečevanje števila starega prebivalstva in poznejše upokojevanje. Invalidsko se bodo upokojili tisti, ki ne bodo več sposobni delati, vendar pa se zaradi višje starostne meje ne bodo mogli upokojiti. Med družinskimi pokojninami se bo znižalo predvsem število vdovskih pokojnin, ki jih danes prejema ženske po moževi smrti. Vzrok je v pričakovanju povečanja zaposlenosti žensk, ki bodo prejemale svojo lastno pokojnino (Čok, 2006, str. 23).

Slika 5: Gibanje števila upokojencev treh najpomembnejših vrst pokojnin, od leta 2005 do leta 2050

Vir: B. Majcen, M. Čok, M. Košak & J. Sambt, *Dolgoročna vzdržnost 1. pokojninskega stebra ter pomen 2. in 3. stebra*, 2006, str. 18.

Po osnovni stopnji delovne aktivnosti pričakujemo znižanje delovne aktivnosti prebivalstva v nižjih starostnih razredih, predvsem zaradi daljšega izobraževanja, v višjih starostnih razredih pa povišanje delovne aktivnosti, predvsem zaradi poznejšega upokojevanja in s tem daljšega ostajanja v delovni aktivnosti (Majcen et al., 2006, str. 14). Iz tabele (glej Prilogo 6) lahko razberemo, da se stopnja delovne aktivnosti prebivalstva, starega od 15 do 69 let, povečuje. Leta 2025 naj bi dosegla najvišjo stopnjo, okrog 64,7 %, nato pa začne upadati in leta 2050 znaša približno 63,1 %.

Kljub temu, da se zaposlitvena stopnja starejših, starih od 55 do 64 let, pri nas počasi povečuje, je še vedno ena najnižjih v Evropi. V letu 2008 je znašala 32,8 %, kar je daleč od zastavljenega lizbonskega cilja Evropske unije, da bi zaposlenost oseb, v starostni skupini od 55 do 64 let, leta 2010 znašala 50 % (Vertot, 2009).

3.1.2.1 Prezgodnje upokojevanje

Prezgodnje upokojevanje oziroma zgodnji odhod s trga dela je bil značilen predvsem za tranzicijsko obdobje slovenskega gospodarstva, danes pa je eden od glavnih razlogov za nizko zaposlenost starejših v Sloveniji (Pavliha, 2009, str. 23). Podatki Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje (Mesečni statistični pregled, 2010) kažejo, da je povprečna pokojninska doba vseh upokojencev konec leta 2009 znašala le 32 let in 3 mesece, povprečna starost upokojencev, pri čemer niso upoštevani družinski in vdovski upokojenci, pa 53 let in 8 mesecev. Povprečna pokojninska doba starostno upokojenih je znašala 35 let, invalidsko upokojenih 25 let in 11 mesecev in družinsko upokojenih 27 let in 10 mesecev. Povprečna starost ob starostni upokojitvi pa je znašala 59 let in 6 mesecev, kar je daleč od zelene starosti 65 let. Pri tem je za ženske znašala povprečna starost 58 let, za moške pa 60 let in 11 mesecev.

V Sloveniji imamo, v primerjavi z drugimi evropskimi državami, najnižjo minimalno starost za upokojitev (Zavrl Žlebir, 2009). Po povprečni starosti državljanov ob njihovem izstopu s trga dela je Slovenija med državami članicami EU na prvem mestu (Vertot, 2008c, str. 33). Upokojencev mlajših od 65 let je danes približno 165.000 in mnogi delajo na sivem trgu, torej so še sposobni za delo (Pavliha, 2009, str. 23).

3.1.2.2 Pozna zaposlitev mladih

Podaljševanje obdobja šolanja je eden od vzrokov za nizko stopnjo zaposlenosti mladih v Sloveniji, starih od 15 do 24 let, saj se jih vsako leto vedno več, po končani srednji šoli, odloči za nadaljnje terciarno izobraževanje. Delež mladih, ki nadaljujejo izobraževanje, se je najbolj povečal med tistimi, starimi od 20 do 25 let. Povečal se je predvsem delež iskalcev prve zaposlitve, starih od 26 do 30 let, med katerimi prevladujejo tisti z univerzitetno diplomom (Ignjatović, 2006, str. 66-67). S tem, ko se hitro povečuje število diplomantov terciarnega izobraževanja v Sloveniji, zaradi vse večje konkurence med njimi, rastejo tudi težave pri njihovem zaposlovanju. V letu 2005 so tako diplomanti na zaposlitev

čakali v povprečju 13 mesecev (Malačič, 2006b, str. 83-84). Problem pri vstopu mladih na trg dela predstavlja tudi pomanjkanje znanja in izkušenj pri prvi zaposlitvi.

Med mladimi delovno aktivnimi jih je kar polovica zaposlenih za določen čas, kar je dodaten vzrok za nizko zaposlenost mladih. V primerjavi z Evropsko unijo je pri nas stopnja zaposlenosti mladih relativno nizka. V ta razpon vključujemo osebe stare od 15 do 24 let, čeprav bi bilo za Slovenijo bolj primerno, če bi analizirali skupino staro do 30 let, saj večina študentov diplomira šele pri 26-ih ali 27-ih letih. Januarja je bilo, med skoraj 74.000 registriranimi brezposelnimi osebami, slabih 30 % oziroma skoraj 21.000 starih do 30 let, iskalcev prve zaposlitve pa je bilo več kot 11.000, torej dobrih 15 % (Čepin Čander, 2009). V ogroženo populacijo se tako danes v Sloveniji uvrščajo mladi, stari do 35 let. V tej skupini je uradno brezposelnih skoraj 40.000, kar je 40 % vseh brezposelnih. Skoraj polovico ljudi, starih od 15 do 40 let, predstavljajo brezposelni stari do 40 let. Najtežje se zaposlijo mladi s sedmo ali osmo stopnjo izobrazbe, katerih je bilo konec marca več kot 4.300 prijavljenih na zavodu (Čepin Čander, 2010).

3.1.3 Višanje pokojninskih izdatkov in povečevanje primanjkljaja v pokojninski blagajni

Kot lahko razberemo iz Tabele 1, bo obseg pokojninskih izdatkov, po srednji varianti demografskih projekcij in osnovni stopnji delovne aktivnosti ter ob upoštevanju sedanje pokojninske zakonodaje, v obdobju od leta 2005 do leta 2050, narasel z 9,9 % BDP na 16,8 % BDP. Pri tem so upoštevani samo izdatki za tri najpomembnejše vrste pokojnin, in sicer starostne, invalidske in družinske pokojnine, ki zajemajo tudi izdatke za vdovske pokojnine.

Tabela 1: Projekcije gibanja deleža izdatkov treh najpomembnejših vrst pokojnin v BDP, v obdobju 2005-2050, osnovna stopnja delovne aktivnosti, srednja varianta

	2005	2010	2015	2020	2025	2030	2045	2050
Pokojninski izdatki (v % BDP)	9,9	10,0	10,4	11,1	11,9	12,9	16,2	16,8

Vir: B. Majcen et al., 2006, str. 22, Tabela 18.

Največji delež izdatkov pokojninskega in invalidskega zavarovanja je namenjen pokojninam. Blagajna pokojninskega in invalidskega zavarovanja pa zagotavlja tudi druga sredstva za zagotavljanje socialne varnosti upokojencev, kot so varstveni dodatki k pokojninam, dodatek za pomoč in postrežbo, preživnine in državne pokojnine (Nacionalno strateško poročilo o primernih in vzdržnih pokojninah Republike Slovenije 2005, 2005, str. 14).

Po projekcijah javnofinančnih izdatkov za pokojnine, objavljenih v publikaciji Evropske komisije, bi izdatki za pokojnine v Sloveniji v letu 2050 znašali kar 18,3 % BDP, in se tako od leta 2004 povišali za 7,3 odstotne točke (glej Prilogo 7). Pri tem so zajeti pokojninski

izdatki širše, in ne samo izdatki za starostne, invalidske in vdovske pokojnine (Majcen et al., 2006, str. 23).

Pokojninska reforma iz leta 1999 bo le na kratek rok ohranjala podobno porabo sredstev za izplačevanje pokojnin in tako pozitivno vplivala na znižanje primanjkljaja v pokojninski blagajni, predvsem zaradi postopnega zniževanja odmerne stopnje s 85 % na 72,5 %. Po letu 2020 pa se povečanju primanjkljaja v pokojninski blagajni, ob sedanji porabi sredstev, stoodstotnem usklajevanju rasti pokojnin s plačami, upoštevanju demografskih projekcij in nespremenjenih drugih dejavnikov, ne bo mogoče izogniti. Zato bodo potrebni posebni ukrepi (Nacionalno strateško poročilo o primernih in vzdržnih pokojninah Republike Slovenije 2005, 2005, str. 46; Modernizacija pokojninskega sistema v Republiki Sloveniji. Varna starost za vse generacije, 2009, str. 10).

Podatki v Tabeli 2 kažejo, da bodo odhodki za pokojnine, ob upoštevanju sedanje zakonodaje, znašali v letu 2050 kar 21,5 % BDP, to je kar za 10,1 % več kot v letu 2005. Primanjkljaj pa bo do leta 2020 znašal že 2,4 % BDP, do leta 2050 pa se bo povišal na kar 10 % BDP.

Tabela 2: Pokojninska blagajna – upoštevanje sedanje pokojninske zakonodaje

Pokojninska blagajna, delež v BDP	2005	2010	2020	2030	2040	2050
Prihodki (Prispevki)	9.7	9.8	10.0	9.9	9.7	9.7
Odhodki	11.4	11.9	14.1	17.3	20.3	21.5
Sprememba primanjkljaja pokojnin v BDP	0.1	-0.2	-2.4	-5.6	-8.8	-10.0

Vir: Nacionalno strateško poročilo o primernih in vzdržnih pokojninah Republike Slovenije 2005, 2005, str. 46.

Po podatkih Pokojninske družbe A (Filipič, 2010) odhodki ZPIZ-a znašajo 4,7 milijarde €, prihodki iz naslova prispevkov pa le 3,2 milijarde €, preostanek pa pokriva država. Do leta 2020 naj bi se odhodki za pokojnine na nominalni ravni zvišali na 6,4 milijarde € (Ocena različnih predlogov sprememb pokojninskega sistema, 2010, str. 2).

3.1.4 Pomanjkljivosti sedanjega pokojninskega sistema

Sedanji pokojninski sistem ima, kljub reformi iz leta 1999, nekaj pomanjkljivosti, ki pomembno vplivajo na njegovo vzdržnost in stabilnost. Berk S. in Jašovič (2007, str. 37) menita, da je ena od pomanjkljivosti dokladni sistem financiranja pokojnin, ki nima rezerv ali kapitalskih naložb, iz katerih bi se zagotavljalo izplačilo pokojnin. Na višino pokojnin tako vpliva razmerje med upokojenci in aktivnimi zavarovanci ter rast produktivnosti in realnih plač. Zaradi povečevanja razmerja med aktivnimi zavarovanci in upokojenci, je učinkovitost sistema slaba, obremenitev sedanje generacije pa se močno poveča, saj vplačuje več, kot pa znaša sedanja vrednost prihodnjih pravic.

3.1.4.1 Nepravičnost in nepreglednost pokojninskega sistema

Sedanji pokojninski sistem je zelo nepravičen, saj temelji na aktuarski nepravičnosti, nepravičnost pa se kaže tudi med različnimi kategorijami prebivalstva (zaposlenimi, samostojnimi podjetniki, kmeti), med generacijami in znotraj generacij ter med spoloma, kar se kaže v razliki med pokojninskimi dobami žensk in moških. Nepreglednost je ena največjih pomanjkljivosti takega sistema, saj posamezniku ne omogoča preglednega varčevanja za starost. Zaradi zapletenosti sistema zavarovanci ne vedo kolikšno pokojnino lahko pričakujejo in to izvejo šele ob upokojitvi (Berk S., 2009).

Po mnenju mnogih strokovnjakov aktuarska nepravičnost, to je nesorazmernost med vplačanimi prispevki in pokojninami, predstavlja velik problem slovenskega pokojninskega sistema. Državna pokojnina, uvedena leta 1999, je pravica za katero niso plačani prispevki. Podobne pravice so pravica do invalidnine, varstvenega dodatka, oskrbnine, dodatka za pomoč in postrežbo ter mnoge druge. Zaradi mešanja socialnih transferjev in pokojnin, je nepreglednost pokojninskega sistema še večja. Pokojninski sistem bi moral temeljiti le na vplačanih prispevkih, za socialne transferje pa bi morala država poskrbeti ločeno od pokojninske blagajne. Idealen pokojninski sistem bi moral temeljiti na načelih pravičnosti, preglednosti, fiskalni vzdržnosti, fleksibilnosti upokojevanja in politični nevtralnosti, kar pa ne moremo reči za sedanji sistem (Bršičič, 2009, str. 27; Pogačar, 2009, str. 565-566).

3.1.4.2 Zniževanje starostnih pokojnin

Zniževanje starostnih pokojnin je posledica slabšanja razmerja med številom upokojencev in zaposlenih. Po podatkih ZPIZ-a (Mesečni statistični pregled, 2010) je povprečna starostna pokojnina v letu 2008 znašala 67,1 % povprečne neto plače, medtem ko primerna pokojnina za ohranitev življenjskega standarda znaša 70 % neto plače pred upokojitvijo.

Da bi ohranili enako obremenitev gospodarstva, bo v letu 2025 starostna pokojnina lahko znašala 47 % povprečne neto plače, leta 2050 pa le 35 % plače. V najboljšem primeru bodo tako starostne pokojnine znašale med 40 % in 50 % neto plače, posamezniki pa si bodo morali z dodatnim varčevanjem sami zagotoviti pokojnino, najmanj v višini 20 % neto plače. Predvideva se, da dvig upokojitvene starosti na 61 let za ženske in 63 let za moške ter znižanje odstotka za odmero starostne pokojnine, dolgoročno ne bo zadostovalo. Pokojnine, ki bodo vse nižje in vse bolj skoncentrirane okoli minimalne pokojninske osnove, bodo postajale vse bolj socialna pravica in vse manj pravica od dela (Filipič, 2010).

Starostno pokojnino danes prejema okrog 360.000 upokojencev. Povprečna starostna pokojnina znaša 621 €, kar 243.000 upokojencev oziroma 68 % prejema starostno pokojnino pod 600 €, in le 36.000 upokojencev oziroma 10 % nad 1000 €. Administrativno

določena najnižja osnova za odmero starostne pokojnine je 535 € in najvišja 2.142 €. Povprečni zaposleni v Sloveniji, star 45 let, se bo predvidoma upokojil leta 2028, star 63 let. Pričakuje lahko starostno pokojnino v višini 45 % zadnje neto plače oziroma 407 €. Če želi prejemati pokojnino v višini 70 % zadnje plače, mora za dodatno pokojnino privarčevati 44.000 € (Filipič, 2010).

Zaradi pokojninske reforme iz leta 1999, se postopoma zastrujejo pogoji za upokojevanje, hkrati pa se postopoma do leta 2025 znižuje nadomestitveno razmerje, ki nam kaže višino pokojnine, izraženo kot odstotek pokojninske osnove. Zaradi usklajevanja preteklih pokojnin s pokojninami novih upokojencev ter rasti pokojnin z rastjo plač, se nadomestitveno razmerje dodatno pomnoži s posebnim valorizacijskim količnikom. Zaradi prehoda na usklajeno rast plač in pokojnin v letu 2005, predpostavljamo, da bo količnik od leta 2005 dalje ostal na višini 0,777. Posameznik, ki bo izpolnil vse pogoje za starostno pokojnino in se upokojil leta 2025, lahko pričakuje, da bo njegova pokojnina znašala 56,33 % njegove pokojninske osnove (pokojnina = pokojninska osnova * nadomestitveno razmerje (0,725) * valorizacijski količnik (0,777)). Na podoben način, kot se pri novih upokojencih znižuje relativno razmerje med pokojnino in plačo, se znižujejo tudi pokojnine pri obstoječih upokojencih. Kupna moč pokojnin ne dosega rasti kupne moči plač in se ne zmanjšuje (Čok, 2006, str. 24; Majcen et al., 2006, str. 30-31).

4 NAPOVEDANA MODERNIZACIJA SLOVENSKEGA POKOJNINSKEGA SISTEMA

Da bi bila tudi prihodnjim generacijam zagotovljena varna starost s primerno pokojnino, je v današnjih razmerah nujno potrebna modernizacija oziroma prenova obstoječega pokojninskega sistema. Prenova naj bi potekala v dveh fazah, in sicer v fazi modernizacije veljavnega sistema obveznega pokojninskega zavarovanja in fazi vzpostavitve novega pokojninskega sistema (Modernizacija pokojninskega sistema v Republiki Sloveniji. Varna starost za vse generacije, 2009, str. 19).

4.1 Cilji modernizacije slovenskega pokojninskega sistema

Predlog izhodišč za modernizacijo pokojninskega sistema izhaja iz dveh glavnih ciljev (Predstavitev predloga izhodišč modernizacije pokojninskega sistema v Sloveniji, 2009):

- finančna vzdržnost pokojninskega sistema,
- dostojne in primerne pokojnine.

Ta dva splošna temeljna cilja modernizacije pa dopolnjujejo specifični konkretni cilji (Predstavitev predloga izhodišč modernizacije pokojninskega sistema v Sloveniji, 2009):

- povečanje deleža aktivnih zavarovancev preko podaljševanja delovne aktivnosti,
- informiranost posameznika o višini zbranih sredstev in pričakovani pokojnini,
- vzpostavitev odvisnosti višine pokojnin od vplačanih prispevkov v sistemu pokojninskega zavarovanja,
- ohranitev solidarnosti v sistemu pokojninskega zavarovanja,
- pokojninski sistem v funkciji zavarovanja za starost (izločitev institutov, ki ne sodijo v sistem obveznega pokojninskega zavarovanja).

4.2 Modernizacija slovenskega pokojninskega sistema

Prva faza prenove pokojninskega sistema, faza modernizacije prvega stebra pokojninskega sistema oziroma veljavnega sistema obveznega pokojninskega zavarovanja, bo predvidoma trajala od 1. januarja 2011 do 31. decembra 2014. V prvi fazi se bo skušalo odpraviti ključne pomanjkljivosti obstoječega pokojninskega sistema ter postaviti trdno osnovo za vzpostavitev novega (Pogačar, 2009, str. 560-561).

MDDSZ je 24. marca 2010 pripravilo Predlog novega Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (v nadaljevanju ZPIZ-2), ki ureja prvo fazo modernizacije pokojninskega sistema in predvsem zasleduje cilje dviga dejanske upokojitvene starosti, preglednosti sistema, odvisnosti višine pokojnin od vplačanih prispevkov ter izločitve socialnih transferjev iz pokojninskega sistema (Ključne rešitve zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, 2010, str. 1).

4.2.1 Predlagane spremembe v obveznem pokojninskem zavarovanju

Z namenom, da bi dosegli zastavljene cilje modernizacije, je MDDSZ predlagalo nekatere spremembe v obveznem pokojninskem zavarovanju, ki jih opisujem v nadaljevanju.

4.2.1.1 Zakonsko povišanje polne in minimalne starosti ter izenačitev pogojev za pridobitev pravic moških in žensk

Po veljavni zakonodaji znaša polna starost za upokojitev za moške 63 let, za ženske pa 61 let, ob dopolnjeni 20 letni pokojninski dobi (Čok et al., 2009, str. 45). Ženske se danes upokojujejo pri dopolnjeni nižji povprečni starosti ter pri nižji dopolnjeni povprečni pokojninski dobi kot moški. Izhodišča za modernizacijo pokojninskega sistema v Republiki Sloveniji so predvidevala izenačitev polne starosti in minimalne starostne pokojnine za moške in ženske. Kot polna starost naj bi se za oba spola določila starost 65 let. Višja polna starost in nova višja minimalna starost bi se uvajala postopno, s prilagojenim daljšim prehodnim obdobjem, posebej za ženske in moške. Polna starost 65 let naj bi se začela uvajati leta 2011. Prehodno obdobje naj bi se zaključilo leta 2020, ko

naj bi bila za oba spola mogoča upokojitev pri starosti 65 let in z minimalno 15. leti zavarovalne dobe (Modernizacija pokojninskega sistema v Republiki Sloveniji. Varna starost za vse generacije, 2009, str. 19-20).

V predlogu ZPIZ-2 (2010, str. 15) je za pridobitev pravice do starostne pokojnine navedena polna starost 65 let za moške in 63 let za ženske, ob pogoju, da sta dopolnila najmanj 15 let zavarovalne dobe. Predlog zakona predvideva triletno prehodno obdobje za doseganje polne starosti za oba spola, le to pa naj bi dosegli že leta 2014. Leta 2011, ko naj bi zakon začel veljati, bi znašala polna upokojitvena starost za ženske 61,5 let, za moške pa 63,5 let, ter bi se dvigovala za oba spola, za 6 mesecev letno (Spremembe zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju z vidika načela enake obravnave in enakosti spolov, 2010).

a) Predčasna upokojitev

Za predčasno upokojitev se štejejo vse upokojitve pred doseženo polno starostjo, ki prinašajo odbitke oziroma maluse. Upokojitve po dopolnjeni polni starosti pa prinašajo pribitke oziroma bonuse (Modernizacija pokojninskega sistema v Republiki Sloveniji. Varna starost za vse generacije, 2009, str. 20). Minimalna starostna meja za predčasno upokojitev naj bi se postopoma zvišala, z 58 let pri moških in 53 let pri ženskah, na 60 let za oba spola. Pri tem mora moški izpolnjevati pogoj najmanj 40 let, ženska pa 38 let pokojninske dobe. Za polno pokojnino bodo moški morali delati nekoliko dlje kot ženske. Pravico do predčasne upokojitve bodo imeli delavci, ki bodo opravljali posebno težka in zdravju škodljiva dela ter dela, ki jih po določeni starosti ne bodo mogli več opravljati, in tisti, ki bodo pri teh letih že dopolnili zahtevano pokojninsko dobo (Milaković, 2010a, 2010b; Predlog zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, 2010, str. 16).

V prvi fazi modernizacije pokojninskega sistema so torej predvideni različni pogoji za pridobitev starostne in predčasne pokojnine za ženske in moške, medtem ko naj bi bili v drugi fazi pokojninska doba in upokojitvena starost izenačeni za oba spola (Spremembe zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju z vidika načela enake obravnave spolov in enakosti spolov, 2010).

b) Delo pred 20. letom starosti

Pod ugodnejšimi pogoji se bodo lahko upokojevale osebe, ki so vstopile v obvezno zavarovanje pred dopolnitvijo 20. leta starosti, in tiste, ki delajo na zdravju škodljivih delovnih mestih in delovnih mestih, ki jih po določeni starosti ni mogoče več opravljati. Oseba, ki vstopi v obvezno pokojninsko zavarovanje pred dopolnitvijo starosti 20. let, naj bi pridobila pravico do starostne pokojnine, in sicer moški pri dopolnjeni starosti 60 let in 44 let pokojninske dobe, ženska pa pri starosti 58 let in 42 let pokojninske dobe (Spremembe zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju z vidika načela enake

obravnave in enakosti spolov, 2010). Po novejšem predlogu ZPIZ-2 pa naj bi bilo upokojevanje za osebe, ki so se zaposlile pred 20. letom starosti, še ugodnejše. Ženska naj bi pridobila pravico do polne pokojnine pri 58. letih starosti in pogoju 41. let zavarovalne dobe, moški pa pri 60. letih starosti in 43. let zavarovalne dobe (Ocena različnih predlogov sprememb pokojninskega sistema, 2010, str. 11).

4.2.1.2 Izločitev socialnih transferjev

Za zagotovitev preglednosti pokojninskega sistema, je predlagana izločitev socialnih transferjev oziroma socialnih dajatev iz obveznega pokojninskega zavarovanja, ki se znotraj pokojninskega sistema zagotavljajo upravičencem iz proračuna Republike Slovenije. Tako bi zagotovili ločitev socialnih dajatev od čistih pokojninskih dajatev. Državno pokojnino in pravico do varstvenega dodatka, ki je prejemek uživalcev starostnih, invalidskih, vdovskih in družinskih pokojnin, naj bi, zaradi zagotovitve socialne varnosti, prenesli v Zakon o socialnem varstvu, pravico do dodatka za pomoč in postrežbo pa naj bi prenesli v Zakon o dolgotrajni oskrbi (Modernizacija pokojninskega sistema v Republiki Sloveniji. Varna starost za vse generacije, 2009, str. 26-27). Obvezno pokojninsko zavarovanje bi po novem zagotavljalo le pravice, ki so financirane z vplačanimi prispevki, to so starostne, predčasne starostne, vdovske, družinske in delne pokojnine (Ključne rešitve zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, 2010, str. 2).

4.2.1.3 Spodbudnejša politika bonusov in malusov

Trenutno so bonusi omejeni na starost 66 let za moške in 64 let za ženske. Po novem bonusi ne bi bili več omejeni s starostjo, prav tako pa bi bili tudi malusi za vse enaki. Za bonuse bi to pomenilo zvišanje pokojnine za vsak mesec dela po doseženi polni starosti, za maluse pa enako zmanjšanje pokojnine vsak mesec pred dopolnitvijo polne starosti (Papež, 2009, str. 15). Bonusi delujejo kot nagrada, s katero naj bi spodbujali podaljševanje delovne aktivnosti, malusi pa delujejo kot kazen, njihov namen pa je preprečevanje predčasnega upokojevanja.

a) Malus

Predčasna pokojnina se odmeri tako starostna. Nato se vsem zavarovancev, ki uveljavijo predčasno pokojnino pred dopolnitvijo polne starosti, starostna pokojnina za vsak mesec, do 63. leta starosti za ženske in 65. leta za moške, zniža za 0,3 %, na leto za 3,6 %. To pomeni, da bi imel, zaradi različne polne upokojitvene starosti, po predlaganem zakonu, moški, ki bi se upokojil pri starosti 60 let, za 18 % nižjo pokojnino, zaradi odbitka 5. let, ženska pa za 10,8 %, zaradi odbitka 3. let (Spremembe zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju z vidika načela enake obravnave in enakosti spolov, 2010).

b) Bonus

Zavarovanec, ki bo imel izpolnjene pogoje za predčasno upokojitev, vendar bo kljub temu ostal delovno aktiven, se mu bo lahko dodatno mesečno izplačevalo 20 % predčasne pokojnine ali pa se mu bo predčasna pokojnina trajno povečala za 0,3 % za vsak mesec delovne aktivnosti, do dopolnitve 65. leta starosti za moške in 63. leta starosti za ženske (Predlog novega Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, 2010).

Osebi, ki izpolni pogoje za starostno upokojitev in ostane v zavarovanju, tudi po dopolnitvi polne starosti, naj bi se starostna pokojnina za vsak mesec zavarovanja, po dopolnitvi polne starosti, povečala za 0,3 %, pri čemer ne bi bilo omejitev navzgor. Upokojevanje pri višji starosti pa naj bi spodbujali tudi z drugačnim vrednotenjem pokojninske dobe, daljše od 38 let za ženske in daljše od 40 let za moške. Vsako leto daljše pokojninske dobe, dopolnjene v obdobju do dopolnjene polne starosti, naj bi upokojencem prineslo namesto 1,5 % za 2 % višjo pokojnino, brez omejitev povišanja (Modernizacija pokojninskega sistema v Republiki Sloveniji. Varna starost za vse generacije, 2009, str. 21-22).

4.2.1.4 Odprava časovnih bonusov (dodana doba)

Dodana doba je čas zunaj zavarovanja (študij, vojaški rok), ki se upošteva pri določanju minimalne pokojninske dobe za pridobitev pravice do starostne pokojnine (Papež, 2009, str. 15). Po novem se bodo ukinili vsi časovni bonusi za znižanje starosti, zaradi služenja vojaškega roka, obdobja študija in vzdrževanja otrok. Zavarovanec pa bo imel še vedno možnost dokupiti študijska leta in leta služenja vojaškega roka, tako da bo plačal prispevke za skupno največ 5 let pokojninske dobe, s čimer pridobi pravico do štetja pokojninske dobe za navedena obdobja. Za obdobja, ki so se do zdaj uveljavljala za znižanje starosti, prispevki v pokojninsko blagajno niso bili vplačani. Ta obdobja se zato tudi ne bodo štela v pokojninsko dobo, saj se bodo po ZPIZ-2 v pokojninsko dobo štela samo obdobja za katera so bili plačani prispevki (Milaković, 2010; Ključne rešitve zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, 2010, str. 2).

4.2.1.5 Vzpostavitev večje prožnosti delne upokojitve

V današnjem sistemu ima pravico do delne upokojitve le zaposleni s sklenjenim delovnim razmerjem. Spremembe pokojninskega sistema naj bi zagotovile prožnejše delno upokojevanje, ne samo zaposlenim s sklenjenim delovnim razmerjem, ampak tudi samozaposlenim, kmetom in drugim skupinam zavarovancev. Delavec naj bi imel možnost, tudi po upokojitvi, ostati v delovnem razmerju s skrajšanim delovnim časom ali pa, po določenem obdobju uživanja pokojnine, znova skleniti delovno razmerje s polnim delovnim časom oziroma začeti opravljati samostojno dejavnost (Zaplotnik, 2009).

Pravico do delne pokojnine bo pridobil zavarovanec, ki bo izpolnjeval pogoje za pridobitev predčasne ali starostne pokojnine, če bo ostal v obveznem zavarovanju v obsegu, ki bo

ustrezal sorazmernemu delu polnega delovnega časa, vendar najmanj 4 ure dnevno. Delna pokojnina naj bi se odmerila od predčasne ali starostne pokojnine, v ustreznem odstotku, glede na skrajšanje polnega delovnega časa. Zavarovanec, ki se bo delno upokojil in za preostali del prejemal plačo, bo do dopolnitve polne starosti, 65 let za moške in 63 za ženske, imel pravico prejemati del predčasne pokojnine, v odstotku, ki je naveden v Tabeli 3. Če bo zavarovanec delal 5 ur na dan, bo dobil 5 % predčasne pokojnine, za 6 ur dela na dan bo dobil 10 %, in za 7 urni delovnik bo dobil 15 % predčasne pokojnine.

Tabela 3: Delež predčasne pokojnine za delno upokojenega zavarovanca

Število ur	Del predčasne pokojnine
7	15 %
6	10 %
5	5 %

Vir: Ključne rešitve zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, 2010, str. 7.

Zavarovanec, ki bo delno upokojen, bo prejemal, poleg sorazmernega dela plače, še delno pokojnino in del predčasne pokojnine (Ključne rešitve zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, 2010, str. 7).

4.2.1.6 Podaljšanje obračunskega obdobja za odmero pokojnine

Po veljavni pokojninski zakonodaji se za odmero pokojnine upoštevajo plačani prispevki v najugodnejših zaporednih 18. letih zavarovanja, po letu 1970, kar je v primerjavi z drugimi evropskimi državami najkrajše obdobje, saj se nikjer za obračunsko obdobje ne upošteva manj od 25 let (Modernizacija pokojninskega sistema v Republiki Sloveniji. Varna starost za vse generacije, 2010, str. 24). Po novi pokojninski zakonodaji naj bi se pokojninska osnova, v obdobju od leta 2011 do 2018, postopoma podaljševala vsako leto za 2 leti. Leta 2011 naj bi tako znašala 20 let, leta 2018 pa 34 let. Za izračun pokojninske osnove naj bi bile upoštevane plače oziroma zavarovalne osnove, od katerih so bili plačani prispevki iz katerihkoli najugodnejših zaporednih 34. let zavarovanja, od 1. 1. 1970 dalje. Da se, zaradi podaljševanja pokojninske osnove, dejanska višina pokojnin ne bo zniževala, naj bi uvedli, kot kompenzacijski faktor, višji odmerni odstotek in ga od leta 2011 povečevali, sorazmerno z nižanjem višine pokojnin. Najnižja pokojninska osnova naj bi se določila v višini najnižje pokojninske osnove, veljavne za zadnji mesec pred uveljavitvijo zakona. Najvišja pokojninska osnova za odmero pravic pa naj bi se določila v višini štirikratnika najnižje pokojninske osnove (Ključne rešitve zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, 2010, str. 9).

4.2.1.7 Prilagoditev sistema usklajevanja pokojnin (švicarska formula)

Usklajevanje pokojnin je namenjeno ohranjanju njihove vrednosti. Po sedanji zakonodaji se pokojnine usklajujejo glede na rast povprečne mesečne bruto plače. V predlogu ZPIZ-2 je, kot način usklajevanja pokojnin, določena nekoliko modificirana švicarska formula, ki

veže rast pokojnin v 50 % na rast plač in v 50 % na rast cen življenjskih potrebščin oziroma inflacijo. Pokojnine naj bi se usklajevale enkrat letno. Osnova za uskladitev naj bi bila pokojnina, ki pripada uživalcu za mesec pred mesecem, v katerem se ta izvede. Če pa bo pokojnina pripravljena v mesecu izvedbe uskladitve ali pozneje, v posameznem koledarskem letu, pa naj bi bila osnova za uskladitev pokojnina ob odmeri. Pri tem uskladitev pokojnin ne more biti nižja od ugotovljene rasti cen življenjskih potrebščin. Novi način usklajevanja bi pomenil nižjo rast pokojnin in večjo finančno vzdržnost pokojninske blagajne (Modernizacija pokojninskega sistema v Republiki Sloveniji. Varna starost za vse generacije, 2009, str. 26; Ključne rešitve zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, 2010, str. 10).

4.2.1.8 Razširitev osnove za plačilo prispevkov (vsako delo šteje)

Sistem pokojninskega zavarovanja bi moral temeljiti na delu in vplačanih prispevkih. Po veljavnem sistemu pa se prispevki ne plačujejo od vseh vrst dela, temveč le od nekaterih (Zapltnik, 2009). Trenutno je zelo razširjeno opravljanje dela na podlagi pogodb o delu oziroma dela v drugih odvisnih razmerjih, ki niso delovna razmerja. Modernizacija pokojninskega sistema predvideva, da naj bi se v pokojninsko blagajno plačevali prispevki od vseh vrst dela, ne glede na to v kakšnem pravnem razmerju je bilo neko delo opravljeno (pogodba o delu, pogodba o zaposlitvi, avtorska pogodba ter druge pogodbe civilnega prava, študentsko delo oziroma delo na podlagi kakršnekoli druge pogodbe). Prispevki naj bi bili sorazmerno enaki glede na višino dohodka.

Ukrep, vsako delo šteje, bi zagotovil večjo fleksibilnost delovne sile, saj z vidika zavarovanja ne bi bil več pomemben formalno pravni status ponudnika delovne sile. Ne glede na status in položaj ponudnika dela, bi delodajalec plačal za stroške dala enako. V skladu z vplačanimi prispevki, naj bi se vsem osebam, ki opravljajo neko delo, zagotovili minimalni standardi iz pokojninskega sistema, omogočil pa naj bi se tudi neoviran prostovoljni vstop v obvezno zavarovanje za ožji obseg pravic (Modernizacija pokojninskega sistema v Republiki Sloveniji. Varna starost za vse generacije, 2009, str. 25).

Po ZPIZ-2 bo zavarovanec moral biti enkrat letno obveščen o obračunanih in dejansko vplačanih prispevkih s strani Davčne uprave Republike Slovenije (DURS) za pokojninsko in invalidsko zavarovanje (Ključne rešitve zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, 2010, str. 10).

4.3 Vzpostavitev novega pokojninskega sistema

Druga faza prenove se nanaša na vzpostavitev novega pokojninskega sistema, ki bo predvidoma začel veljati 1. januarja 2015, vanj pa se bodo vključili vsi zavarovanci, ki so rojeni leta 1960 ali kasneje, oziroma ki bodo 1. januarja 2015 stari manj kot 55 let. Zavarovanci, rojeni do leta 1960, ki bodo 1. januarja 2015 stari 55 let ali več, pa bodo ostali v moderniziranem pokojninskem sistemu in uveljavili pravico do pokojnine. Nov pokojninski sistem v Sloveniji naj bi se v celoti in dokončno vzpostavil leta 2025 (Pogačar, 2009, str. 566-567).

4.3.1 Sistem navideznih pokojninskih računov (NDC)

V sistem obveznega pokojninskega zavarovanja naj bi se vpeljal sistem navideznih pokojninskih računov (angl. *Notional defined contribution*; v nadaljevanju NDC). Na osnovi tega sistema se vplačani prispevki zavarovanca evidentirajo na njegovem osebnem individualnem pokojninskem računu. Osebni pokojninski računi so navidezni, saj se prispevki, v okviru dokladnega sistema, uporabijo za sprotno izplačevanje pravic upokojencev. Višina posameznikove pokojnine je odvisna od višine vplačanih prispevkov, evidentiranih na njegovem osebnem računu, dolžine vplačevanja in pričakovanega trajanja življenja njegove generacije, ob njegovi upokojitvi. Zbrana sredstva, na navideznih osebnih računih, se obrestujejo v skladu z naprej določenim donosom (Modernizacija pokojninskega sistema v Republiki Sloveniji. Varna starost za vse generacije, 2009, str. 38).

Posamezniki vplačujejo prispevke v dobro načrtovan, pregleden in zelo preprost dokladni sistem, ki ima vgrajene varovalke, ki zagotavljajo dolgoročno finančno ravnovesje. Ta sistem ima vnaprej določene prispevke, ki določajo obseg in kvaliteto pravic, zaradi česar posamezniki vplačila prispevkov ne občutijo kot finančno breme, temveč investicijsko varčevanje, katerega donosnost ni podvržena redistribuciji. Posameznik tako lahko v vsakem trenutku dobi informacijo o vplačanih prispevkih in indeksiranih sredstvih na njegovem navideznem računu ter o višini pričakovane pokojnine. Sistem NDC dosledno povezuje prispevke in prihodnje pokojnine, ki so odmerjene po vnaprej določeni formuli, ki temelji na aktuarskem izračunu, ki upošteva spremembe glede pričakovane življenjske dobe moških in žensk. Tak sistem je veliko bolj pravičen ter, v primerjavi s tradicionalnim dokladnim pokojninskim sistemom, bistveno manj izpostavljen političnim tveganjem. Sistem NDC povečuje motiviranost ljudi za vključenost v zavarovanje oziroma daljšo delovno aktivnost. Sistem NDC je v splošnem uravnotežen, vendar pa kljub temu ne more vedno zagotavljati popolne zadostnosti pokojninskega sistema, ampak je še vedno deloma izpostavljen tveganju znižanja gospodarske rasti in demografskim tveganjem. V ta namen indeksacija pokojnin pomaga pri oblikovanju rezervnega sklada za blaženje učinkov v obdobjih nižje gospodarske rasti. Sistem torej vsebuje samokorekcijske mehanizme, ki ga v primeru neravnovesij prilagajajo tako, da se dosega novo ravnovesje. Sistem NDC je primeren tudi za države z manj razvitimi trgi (Berk S. & Jašovič, 2007, str. 39-40;

Modernizacija pokojninskega sistema v Republiki Sloveniji. Varna starost za vse generacije, 2009, str. 39).

4.3.2 Vzpostavitev večstebnega pokojninskega sistema

Naložbeni sistem, dokladni sistem in sistem NDC imajo svoje pomanjkljivosti. Naložbeni sistem ne zagotavlja optimalne zaščite za ekonomsko najšibkejše sloje. Po drugi strani visok obseg pokojninskega sistema, temelječega na dokladnem sistemu, kot ga imamo trenutno v Sloveniji, ne deluje spodbujevalno za delo in vključenost v sistem, s tem pa povzroča nižjo gospodarsko rast in povečuje njegovo finančno nevezdržnost. Prav tako pa ima tudi sistem NDC svoje pomanjkljivosti, saj ne krepi finančni sistem in gospodarsko rast in ne odpravlja nesorazmerij v dokladnem sistemu. Zaradi pomanjkljivosti vseh treh sistemov, je pokojninski sistem najbolj smiselno zasnovati na več stebrih, tako, da je pregleden in razumljiv ter da spodbuja posameznika za delo. Večstebni sistem znižuje stroške financiranja podjetij in krepi narodnogospodarske prihranke (Berk S. & Jašovič, 2007, str. 40-41).

Sistem pokojninskega in invalidskega zavarovanja v Republiki Sloveniji, ki naj bi začel veljati leta 2015, bo temeljil na principu večstebnega sistema, in sicer (Modernizacija pokojninskega sistema v Republiki Sloveniji. Varna starost za vse generacije, 2009, str. 38):

- ničelni steber (angl. *zero pillar*),
- prvi steber (angl. *first pillar*),
- drugi steber (angl. *second pillar*),
- tretji steber (angl. *third pillar*).

Pokojninski sistem naj bi bil po novem zasnovan na treh stebrih, pri čemer pa gre vsebinsko za štiri stebre, saj naj bi se prvi oziroma obvezni pokojninski steber preoblikoval na dva dela, in sicer na prvi steber in ničelni steber. Tretji in četrti steber pa naj bi ostala podobna sedanjima. Tretji bo verjetno pomenil kolektivno dodatno pokojninsko varčevanje, četrti pa individualno pokojninsko varčevanje. Oba sistema naj bi temeljila na naložbah (Berk, 2006; Berk S. & Jašovič, 2007, str. 41).

Slika 6: Zgradba predlaganega pokojninskega sistema in viri financiranja posameznega stebra

Premije zavarovancev	Tretji steber Varčevanja in zavarovanja
Premije delavcev in delodajalcev	Drugi steber Obvezno dodatno in prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje
Prispevki delavcev in delodajalcev	Prvi steber Obvezno pokojninsko zavarovanje
Prispevki pokojninskega in invalidskega zavarovanja (1,5 %) in državni proračun	Ničelni steber Univerzalni državljanski dohodek

Vir: P. Pogačar, *Modernizacija pokojninskega sistema v Republiki Sloveniji z vidika finančne vzdržnosti sistema ter priložnosti za izboljšave sistema*, 2009, str. 567.

4.3.2.1 Osnovne značilnosti prvega stebra

Glavnino obveznega pokojninskega zavarovanja, naj bi predstavljal dodatni prvi steber (angl. *first pillar*), zasnovan na sistemu NDC, po katerem se sredstva, ki jih prispeva posameznik, vodijo na njegovem navideznem individualnem računu. Zavarovanci sistema NDC bodo osebe, rojene leta 1960 ali pozneje, ki bodo prejemale dohodke, ki se po zakonu štejejo kot obdavčljivi dohodki. Za pridobitev pravice iz obveznega pokojninskega zavarovanja NDC, bo moral zavarovanec imeti dopolnjeno starost 65 let. Vplačani prispevki se bodo indeksirali enkrat letno, glede na rast realnih plač. Varčevanje v ta sistem naj bi bilo obvezno, zagotavljal pa naj bi minimalno pokojnino, ki bo temeljila na vzajemnosti in omogočala preživetje za starost. Pokojnine naj bi se usklajevale enkrat letno, na podlagi švicarske formule, in sicer polovično na rast plač in polovično na spremembo cen življenjskih potrebščin (Modernizacija pokojninskega sistema v Republiki Sloveniji. Varna starost za vse generacije, 2009, str. 40-41).

4.3.2.2 Osnovne značilnosti ničelnega stebra

Ker sistem NDC ne povzroča redistribucije dohodka, naj bi uvedli še ničelni steber (angl. *zero pillar*), ki bi predstavljal socialni ali redistributivni del prvega stebra. Ničelni steber naj bi na podlagi temeljnih načel solidarnosti, s preračunljivo sredstev, zagotavljal pravico do univerzalne pokojnine, s katero se zagotavlja osnovna socialna varnost v starosti. Upravičenec je zavarovanec, ki je dopolnil starost 65 let, ob pogoju, da je bil leta 2015 star 55 let ali manj (od letnika 1960 naprej) in je bil 1. januarja 2015 vključen v sistem NDC prvega pokojninskega stebra. S tem bi se v okviru obveznega zavarovanja zagotovila odvisnost pravic od vplačanih prispevkov oziroma bi se sistemsko ločile

pravice, ki nimajo podlage v prispevkih. Univerzalna pokojnina se usklajuje enkrat letno z rastjo cen življenjskih potrebščin. Sredstva za financiranje ničelnega stebra se zagotavljajo iz določenega dela prispevkov za pokojninsko zavarovanje, iz državnega proračuna pa se krije razlika med prihodki od prispevkov in odhodki za univerzalne pokojnine (Modernizacija pokojninskega sistema v Republiki Sloveniji. Varna starost za vse generacije, 2009, str. 39-40).

SKLEP

Pokojninski sistem predstavlja najpomembnejši del sistema socialne varnosti. Javni pokojninski sistem temelji na dokladnem sistemu financiranja in zagotavlja minimalno socialno varnost, zasebni pokojninski sistem pa temelji na naložbenem sistemu financiranja.

Slovenski pokojninski sistem je osnovan na treh stebrih, pri čemer prvi predstavlja obvezno pokojninsko zavarovanje, ki temelji na dokladnem sistemu financiranja, osnovanem na načelu medgeneracijske solidarnosti.

Prvi steber pokojninskega sistema v Sloveniji bo dolgoročno vzdržen le do leta 2020. Na njegovo nestabilnost vplivajo predvsem negativna demografska gibanja, in sicer predvsem nizka rodnost in podaljševanje pričakovane življenjske dobe, zaradi česar prihaja do staranja prebivalstva, in s tem do povečevanja števila upokojencev in zmanjševanja števila delovno aktivnih. Vzrok za slabšanje tega razmerja je tudi nizka stopnja zaposlenosti starejših, starih od 55 do 64 let, predvsem zaradi prezgodnjega upokojevanja, in nizka stopnja zaposlenosti mladih, v starostni skupini od 15 do 24 let, predvsem zaradi daljšega izobraževanja. Pokojninski izdatki se tako povečujejo, vedno večji pa je tudi primanjkljaj v pokojninski blagajni, kar povečuje njeno nevdržnost. Velik problem pokojninskega sistema predstavlja aktuarska nepravilnost, to je nesorazmernost med vplačanimi prispevki in pokojninami. Pravice iz sedanjega pokojninskega sistema ne temeljijo le na vplačanih prispevkih, saj se iz pokojninske blagajne izplačujejo tudi socialni transferji.

Z namenom, da bi bila tudi prihodnjim generacijam zagotovljena varna starost z dostojno pokojnino, je nujno potrebna prenova obstoječega pokojninskega sistema, s katero naj bi vzpostavili finančno vzdržnost pokojninskega sistema in zagotovili dostojne in primerne pokojnine. Prva faza modernizacije pokojninskega sistema zasleduje predvsem cilje dviga dejanske upokojitvene starosti, preglednosti sistema, ohranitve solidarnosti, vzpostavitve odvisnosti višine pokojnin od vplačanih prispevkov ter izločitve socialnih transferjev iz pokojninskega sistema. S spremembami obveznega pokojninskega zavarovanja naj bi dosegli predvsem poznejše upokojevanje in čim daljše ostajanje v delovni aktivnosti. Pomemben podatek je, da naj bi se polna upokojitvena starost povišala na 65 let za moške

in 63 za ženske, pri dopolnitvi najmanj 15 let zavarovalne dobe. Do leta 2020 pa naj bi bila polna upokojitvena starost za oba spola 65 let.

Leta 2015 naj bi se v Sloveniji uveljavil večstebni pokojninski sistem, ki naj bi bil zasnovan na treh stebrih, pri čemer pa bi šlo vsebinsko za štiri stebre, saj naj bi se prvi pokojninski steber preoblikoval na dva dela, in sicer na prvi steber in ničelni steber. Prvi steber naj bi bil zasnovan na sistemu navideznih pokojninskih računov oziroma sistemu NDC, ničelni steber pa bi predstavljal socialni in redistributivni del prvega stebra. Na osnovi sistema NDC se vplačani prispevki zavarovanca evidentirajo na njegovem osebnem individualnem pokojninskem računu. Posameznik lahko v vsakem trenutku dobi informacije o vplačanih prispevkih in indeksiranih sredstvih na njegovem navideznem računu ter o višini pričakovane pokojnine. Sistem NDC dosledno povezuje višino vplačanih prispevkov in izplačanih pokojnin. Sistem NDC je pravičen, pregleden in razumljiv sistem, ki povečuje motiviranost ljudi za daljšo delovno aktivnost in vključenost v zavarovanje.

LITERATURA IN VIRI

1. *Bela knjiga o reformi pokojninskega in invalidskega zavarovanja*. (1997). Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve.
2. Berk, A. (2006, 23. november). Obetajo se nam štirje pokojninski stebri. *Finance*, str. 4-5.
3. Berk S., A. (2009, 11. maj). Pokojninska blagajna pod pritiskom. *Kapital*. Najdeno 15. julija 2010 na spletnem naslovu <http://www.revijakapital.com/kapital/aktualno.php?idclanka=6727>.
4. Berk S., A. & Jašovič, B. (2007, december). Z večštebrnim pokojninskim sistemom do blaginje posameznika in družbe. *Bančni vestnik*, 56 (12), 36-42.
5. Bešter, H. (1996). *Pokojninski sistemi v svetu in pri nas* (magistrsko delo). Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
6. Bršič, B. (2009). Slovenski pokojninski sistem med modernizacijo in reformo. *Vloga starejših v sodobni slovenski družbi: zbornik*. (str. 27).
7. Cvetko, A. (2000). *Pravice iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja po novem zakonu in zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju*. Ljubljana: Bonex založba.
8. Čepin Čander, M. (2009, 24. februar). Mladi v mlinih splošne krize: Po letih upadanja brezposelnost znova narašča. *Dnevnik*. Najdeno 25. junija 2010 na spletnem naslovu http://www.dnevnik.si/novice/aktualne_zgodbe/1042246947.
9. Čepin Čander, M. (2010, 30. april). Zaposlovanje mladih: Generacija, ki ji družba ne dovoli odrasti. *Dnevnik*. Najdeno 25. junija 2010 na spletnem naslovu http://www.dnevnik.si/tiskane_izdaje/objektiv/1042356020.
10. Čok, M. (2006, 4. oktober). Dolgoročna vzdržnost slovenskega pokojninskega sistema. *Finance*, str. 22-24.
11. Čok, M., Stanovnik, T., Cirman, A., Prevolnik - Rupel, V. & Rant, V. (2009). *Javne finance v Sloveniji*. Deseta izdaja. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
12. European Commission. (2009, januar). The impact of ageing on public expenditure: projections for the EU25 Member States on pensions, health care, long-term care, education and unemployment transfers (2004-2050). Annex. *European Economy. Special Report*. Najdeno 21. junija 2010 na spletnem naslovu http://europa.eu/epc/pdf/ageingannex_en.pdf.
13. Filipič, P. (2005, avgust). *Pokojninsko zavarovanje do leta 2025*. Najdeno 22. junija 2010 na spletnem naslovu www.kurator.si/slo/storitve/pokojnine%201.doc.
14. Filipič, P. (2010, 14. januar). *Do boljše pokojnine le z dodatnim pokojninskim zavarovanjem*. Najdeno 1. julija 2010 na spletnem naslovu <http://www.pokojninskad-a.si/sporocila-za-javnost/do-boljse-pokojnine-le-z-dodatnim-pokojninskim-zavarovanjem>.
15. Gaspari, M. (2009). Ekonomski pomen pokojnin v nacionalni ekonomiji. *Vloga starejših v sodobni slovenski družbi: zbornik*. (str. 26-27). Ljubljana: Inštitut Hevrek.
16. Ignjatović, M. (2006). Položaj mladih na trgu delovne sile. *IB revija*, XL (4), 66-69.

17. *Individualno zavarovanje*. Najdeno 20. aprila 2010 na spletnem naslovu <http://www.pokojninskad-a.si/individualno-zavarovanje>.
18. Kajzer, A. (2009). Aging Populations and the Scope for Adjustment in the Slovenian Labor Market. *Pension Reform in Southeastern Europe: Linking to Labor and Financial Market Reforms*. (str. 291-299). Washington: The World Bank, D.C.; Ljubljana: Center of Excellence in Finance.
19. *Ključne rešitve zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju*. (2010, 24. marec). Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. Najdeno 5. julija na spletnem naslovu http://www.vlada.si/fileadmin/dokumenti/si/projekti/Protikrizni_ukrepi/izhod_iz_krise/pregled/klju%C4%8Dne_re%C5%A1itve_ZPIZ-2.pdf.
20. *Kolektivno prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje*. Najdeno 20. aprila 2010 na spletnem naslovu <http://www.pokojninskad-a.si/kolektivno-zavarovanje>.
21. Majcen, B., Verbič, M., van Nieuwkoop R. & Sambt J. (2005). Analiza prihodnjih trendov slovenskega pokojninskega sistema z dinamičnim modelom splošnega ravnovesja. *IB revija*, XXXIX (2), 54-70.
22. Majcen, B., Čok, M., Košak, M. & Sambt, J. (2006). *Dolgoročna vzdržnost 1. pokojninskega stebra ter pomen 2. in 3. stebra*. Ljubljana: Inštitut za ekonomska raziskovanja.
23. Malačič, J. (2006a). *Demografija - teorija, analiza, metode in modeli*. (Šesta izdaja). Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
24. Malačič, J. (2006b). Mladi in starejši v pasteh sprememb na trgu dela. *IB revija*, XL (4), 83-85.
25. *Mesečni statistični pregled*. (2010, maj). Najdeno 1. julija 2010 na spletnem naslovu <http://www.zpiz.si/src/msp/201005/index.html#s03>.
26. Milaković, T. (2010a, 17. marec). Moški v pokoj pri 65., ženske dve leti prej. *Večer*. Najdeno 15. julija na spletnem naslovu <http://www.vecer.com/clanek20100317005522943>.
27. Milaković, T. (2010b, 18. marec). Kdaj v pokoj. *Večer*. Najdeno 15. julija 2010 na spletnem naslovu <http://www.vecer.com/clanek2010031805523256>.
28. *Modernizacija pokojninskega sistema v Republiki Sloveniji. Varna starost za vse generacije*. (2009, 25. september). Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. Najdeno 15. februarja 2010 na spletnem naslovu http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/word/Dokument_o_modernizaciji_25_9_09.pdf.
29. *Nacionalno strateško poročilo o primernih in vzdržnih pokojninah Republike Slovenije 2005*. (2005, julij). Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. Najdeno 29. junija 2010 na spletnem naslovu http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/nsp_pokojnine.pdf.

30. *Na GZS podpirajo pokojninsko in zdravstveno reformo.* (2009, 9. oktober). Najdeno 23. julija 2010 na spletnem naslovu http://www.siol.net/gospodarstvo/2009/10/na_gzs_podpirajo_pokojninsko_in_zdravstveno_reformo.aspx.
31. *Obvezno pokojninsko zavarovanje.* Najdeno 20. aprila 2010 na spletnem naslovu <http://www.zlato-srebro.eu/pokojnina/prvi-steber-obvezno-pokojninsko-zavarovanje/>.
32. *Ocena različnih predlogov sprememb pokojninskega sistema.* (2010, 24. maj). Gradivo za razpravo o pokojninski reformi dne 24.5.2010. Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. Najdeno 15. junija 2010 na spletnem naslovu http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/Ocena_razli%C4%8Dnih_predlogov_sprememb_pokojninskega_sistema.pdf.
33. *O reformi.* Najdeno 17. aprila 2010 na spletnem naslovu http://www.skupna.si/o_reformi.php.
34. *Organiziranost zavoda.* Najdeno 15. aprila 2010 na spletnem naslovu <http://www.zpiz.si/src/organiziranost/>.
35. Papež, M. (2009, september). Kakšne spremembe lahko pričakujemo z modernizacijo pokojninskega sistema: Za kakovostnejše tretje življenjsko obdobje je nujna zagotovitev stabilnega in vzdržnega pokojninskega sistema. *HRM: strokovna revija za ravnanje z ljudmi pri delu*. 7 (30), 13-20.
36. Pavliha, M. (2009). (Ne) podpiranje aktivnega staranja v Sloveniji. *Vloga starejših v sodobni slovenski družbi: zbornik* (str. 20-26). Ljubljana: Inštitut Hevrek.
37. Pogačar, P. (2009). Modernizacija pokojninskega sistema v Republiki Sloveniji z vidika finančne vzdržnosti sistema ter priložnosti za izboljšave sistema. *Delavci in delodajalci: Revija za delovno pravo in pravo socialne varnosti*, 9 (4), 555-570.
38. *Pokojninski sistem.* Najdeno 15. februarja 2010 na spletnem naslovu http://www.kapitalska-druzba.si/pokojninski_sistem/ureditev_pokojninskega_sistema.
39. *Predlog zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju /ZPIZ-2/.* (2010, 24. marec). Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. Najdeno 5. julija 2010 na spletnem naslovu http://www.vlada.si/fileadmin/dokumenti/si/projekti/Protikrizni_ukrepi/izhod_iz_krize/pregled/Predlog_ZPIZ-2_24.03.2010.pdf.
40. *Predstavitev predloga izhodišč modernizacije pokojninskega sistema v Sloveniji.* (2009, 25. september). Najdeno 5. julija 2010 na spletnem naslovu <http://www.mddsz.gov.si/si/splosno/cns/novica/article/1939/6208/236cd79eac/>.
41. Senjur, M. (2007, 19. februar). *Ekonomskorazvojne posledice demografskih sprememb v Sloveniji.* Najdeno 21. junija 2010 na spletnem naslovu http://www.vlada.si/fileadmin/dokumenti/si/projekti/projekti_do_2009/SSGR_07-08/SSGR_4_Senjur.pdf.
42. *Sklad obveznega dodatnega pokojninskega zavarovanja (SODPZ).* Najdeno 25. aprila 2010 na spletnem naslovu <http://www.kapitalska-druzba.si/posamezniki/sodpz>.

43. *Spremembe zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju z vidika načela enake obravnave in enakosti spolov.* (2010, 16. maj). Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve Najdeno 10. julija 2010 na spletnem naslovu <http://www.uem.gov.si/fileadmin/uem.gov.si/pageuploads/PokojninskaZakon.pdf>.
44. Stanovnik, T. (2008). *Javne finance.* (Četrta izdaja). Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
45. Štrovs, M. (2000). *Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju s komentarjem.* Lesce: Oziris.
46. Vertot, N. (2008a, 13. junij). Eurostatove projekcije prebivalstva za Slovenijo, 2008-2060, EROPOP2008, konvergenčni scenarij. *Statistični urad Republike Slovenije.* Najdeno 7. maja 2010 na spletnem naslovu http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=1683.
47. Vertot, N. (2008b, 29. september). 1. oktober, mednarodni dan starejših. *Statistični urad Republike Slovenije.* Najdeno 7. maja 2010 na spletnem naslovu http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=1908.
48. Vertot, N. (2008c, november). Prebivalstvo Slovenije se stara – potrebno je medgeneracijsko sožitje. *Statistični urad Republike Slovenije.* Najdeno 18. maja 2010 na spletnem naslovu http://www.stat.si/doc/pub/Staranje_prebivalstva_slo.pdf.
49. Vertot, N. (2009, julij). Prebivalstvo Slovenije danes in jutri, 2008-2060. *Statistični urad Republike Slovenije.* Najdeno 15. maja 2010 na spletnem naslovu <http://www.stat.si/doc/pub/prebivalstvo2009.pdf>.
50. Zakon o kolektivnem dodatnem pokojninskem zavarovanju za javne uslužbence /ZKDPZJU/. (2003, 18. december). *Uradni list RS, št. 126/2003.* Najdeno 28. aprila 2010 na spletnem naslovu <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=2003126&stevilka=5389>.
51. Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju /ZPIZ-1/. (1999, 23. december). *Uradni list RS, št. 106/1999.*
52. Zaplotnik, C. (2009, 2. december). Mala reforma velikih sprememb. *Gorenjski glas.* Najdeno 16. julija 2010 na spletnem naslovu http://www.gorenjskiglas.si/novice/gg_plus/index.php?action=clanek&id=36961.
53. *Zaprta vzajemni pokojninski sklad za javne uslužbence (ZVPSJU).* Najdeno 28. aprila 2010 na spletnem naslovu <http://www.kapitalska-druzba.si/posamezniki/zvpsju>.
54. *Zavarovanci pokojninskega in invalidskega zavarovanja.* Najdeno 4. julija 2010 na spletnem naslovu <http://www.zpiz.si/src/predstavitev/zavarovanci09.html>.
55. Zavrl Žlebir, D. *Pokoj se nam odmika.* (2009, 2. oktober). Najdeno 25. julija 2010 na spletnem naslovu http://www.gorenjskiglas.si/novice/gg_plus/index.php?action=clanek&id=35287.

PRILOGE

KAZALO PRILOG

<i>Priloga 1: Sheme javnih pokojninskih sistemov v Evropi.....</i>	1
<i>Priloga 2: Osnovne značilnosti pokojninskih stebrov v Sloveniji.....</i>	1
<i>Priloga 3: Deleži prebivalstva Slovenije po starostnih skupinah, projekcije prebivalstva od leta 2008 do leta 2060, srednja varianta.....</i>	2
<i>Priloga 4: Število upokojencev v letu 2005 in projekcije za obdobje 2010-2050, srednja varianta demografskih projekcij, osnovna stopnja delovne aktivnosti.....</i>	2
<i>Priloga 5: Razmerje med zavarovanci in upokojenci iz obveznega zavarovanja, od leta 1984 do leta 2050.....</i>	3
<i>Priloga 6: Projekcije stopenj delovne aktivnosti za obdobje 2005 – 2050, osnovne stopnje delovne aktivnosti.....</i>	4
<i>Priloga 7: Delež izdatkov za pokojnine v BDP, v Sloveniji, v letu 2004, projekcije za obdobje 2010-2050.....</i>	4
<i>Priloga 8: Gibanje nadomestitvenega razmerja za polno starostno pokojnino, od leta 2005 do leta 2025, za nove upokojence (moški, polna pokojninska doba 40 let).....</i>	5

Priloga 1: Sheme javnih pokojninskih sistemov v Evropi

	Enotna (»univerzalna«) shema	Dualna shema	Enotna (»zaposlitvena«) shema
Pogoji za pokojnino / izračun pokojnine	Leta bivanja		Leta zaposlitve / pretekli dohodki
Oblika pokojnine	Enotna	Dvodelna	Enotna, vezana na prejšnje dohodke
Viri financiranja	Splošni davčni prihodki	Splošni davčni prihodki ter prispevki	Predvsem prispevki
Države	Nizozemska, Irska, Islandija	Danska, Finska, Norveška, Švedska, Švica, Velika Britanija	Avstrija, Belgija, Francija, Nemčija, Grčija, Italija, Luksemburg, Portugalska, Španija, Slovenija

Vir: T. Stanovnik, Javne finance, 2006, str. 205.

Priloga 2: Osnovne značilnosti pokojninskih stebrov v Sloveniji

	Prvi steber	Drugi steber	Tretji steber
Oblika zavarovanja	Obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje	Obvezno in prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje	Različne oblike zavarovanj oziroma varčevanj
Izvajalec	Izvaja ga Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje	Obvezno zavarovanje izvaja Kapitalska družba, prostovoljna zavarovanja izvajajo vzajemni pokojninski skladi, pokojninske družbe in zavarovalnice	Izvajajo banke, zavarovalnice, vzajemni skladi
Vrsta prejemnika	Pokojnina iz obveznega zavarovanja (doživljenjsko)	Dodatna pokojnina (doživljenjsko)	Renta, enkratno izplačilo

Vir: Pokojninski sistem, 2010.

Priloga 3: Deleži prebivalstva Slovenije po starostnih skupinah, projekcije prebivalstva od leta 2008 do leta 2060, srednja varianta

Starostna skupina	Leto projekcije						
	2008	2010	2020	2030	2040	2050	2060
0-14	13,9	13,8	14,2	12,8	12,1	12,8	12,8
15-64	70,0	69,5	65,4	61,9	58,9	54,7	53,9
65+	16,1	16,6	20,4	25,3	29,1	32,5	33,4
80+	3,5	3,9	5,4	6,7	9,9	12,0	14,1
Koeficient starostne odvisnosti starih *	23,00	23,88	31,19	40,87	49,41	59,41	61,97

Opomba: * Koeficient starostne odvisnosti starih je izračunan kot razmerje med starostno skupino 65+ in 15-64.

Vir: N. Vertot, Prebivalstvo Slovenije danes in jutri, 2008-2060, 2009, str. 42.

Priloga 4: Število upokojencev v letu 2005 in projekcije za obdobje 2010-2050, srednja varianta demografskih projekcij, osnovna stopnja delovne aktivnosti

	2005	2010	2015	2020	2025	2030	2050
Starostni	315.092	329.971	343.948	353.490	369.510	376.825	440.296
Invalidski	96.665	101.462	106.795	113.395	120.920	128.223	139.540
Družinski	93.231	99.423	99.324	101.993	101.681	101.391	81.692
Skupaj	504.988	530.856	550.067	568.878	592.110	606.439	661.529

Vir: B. Majcen, M. Čok, M. Košak & J. Sambt, Dolgoročna vzdržnost 1. pokojninskega stebra ter pomen 2. in 3. stebra, 2006, str. 18, Tabela 13.

*Priloga 5: Razmerje med zavarovanci in upokojenci iz obveznega zavarovanja,
od leta 1984 do leta 2050*

Leto	Število zavarovancev na enega upokojenca
1984	3,02
1990	2,30
2000	1,74
2005	1,59
2007	1,62
2008	1,64
2009	1,60
Projekcija 2020	1,44
Projekcija 2025	1,00
Projekcija 2050	0,75

Vir: Zavarovanci pokojninskega in invalidskega zavarovanja, 2010; Na GZS podpirajo pokojninsko in zdravstveno reformo, 2009; P. Filipič, Pokojninsko zavarovanje do leta 2025, 2005, str. 5.

Priloga 6: Projekcije stopenj delovne aktivnosti za obdobje 2005 – 2050, osnovne stopnje delovne aktivnosti

	2005	2010	2015	2020	2025	2030	2035	2040	2045	2050
15-19	8,1	8,1	7,6	7,6	7,4	7,7	9,0	8,0	7,9	7,8
20-24	43,8	42,0	40,3	39,2	39,4	39,6	40,8	41,4	41,3	40,8
25-29	78,2	74,3	72,9	71,5	70,7	71,1	71,4	72,5	73,0	72,8
30-34	91,1	91,4	89,9	89,4	88,8	88,5	88,7	88,9	89,4	89,6
35-39	92,0	94,0	94,2	93,6	93,2	92,7	92,5	92,7	92,9	93,3
40-44	88,4	92,2	93,2	93,6	93,2	92,8	92,1	91,9	92,1	92,4
45-49	84,7	88,8	91,5	92,4	92,7	92,4	92,1	91,6	91,4	91,6
50-54	72,5	74,9	78,0	83,1	84,1	85,4	84,9	84,7	84,3	84,2
55-59	41,4	51,2	52,5	61,0	64,5	69,1	69,9	69,2	69,3	69,0
60-64	13,5	25,8	32,4	30,0	35,1	35,8	38,6	38,9	38,3	38,4
65-69	7,6	9,2	16,9	16,4	16,1	16,2	16,0	16,4	16,3	16,0
15-69	61,0	63,8	64,9	64,6	64,7	64,1	63,5	62,9	62,5	63,1

Vir: B. Majcen et al., Dolgoročna vzdržnost 1. pokojninskega stebra in ter pomen 2. in 3. stebra, 2006, str. 14, Tabela 7.

Priloga 7: Delež izdatkov za pokojnine v BDP, v Sloveniji, v letu 2004, projekcije za obdobje 2010-2050

Leto	2004	2010	2015	2020	2025	2030	2040	2050	Sprememba v odstotnih točkah 2004-2050
Izdatki za pokojnine *	11,0	11,1	11,6	12,3	13,3	14,4	16,8	18,3	7,3

Opomba: * Izdatki za pokojnine zajemajo pokojninske izdatke širše, in ne samo izdatke za starostne, invalidske in družinske pokojnine.

Vir: European Commission, European Economy, 2006, str. 8.

Priloga 8: Gibanje nadomestitvenega razmerja za polno starostno pokojnino, od leta 2005 do leta 2025, za nove upokoјence (moški, polna pokojninska doba 40 let)

Leto	Zakonsko določeno nadomestitveno razmerje (1)	Valorizacijski količnik (2)	Dejansko nadomestitveno razmerje =(1)*(2)
2005	82,25	0,777	63,91
2006	81,75	0,777	63,52
2007	81,25	0,777	63,13
2008	80,75	0,777	62,74
2009	80,25	0,777	62,35
2010	79,75	0,777	61,97
2011	79,25	0,777	61,58
2012	78,75	0,777	61,19
2013	78,25	0,777	60,80
2014	77,75	0,777	60,41
2015	77,25	0,777	60,02
2016	76,75	0,777	59,63
2017	76,25	0,777	59,25
2018	75,75	0,777	58,86
2019	75,25	0,777	58,47
2020	74,75	0,777	58,08
2021	74,25	0,777	57,69
2022	73,75	0,777	57,30
2023	73,25	0,777	56,92
2024	72,75	0,777	56,53
2025	72,50	0,777	56,33

Vir: B. Majcen et al., Dolgoročna vzdržnost 1. pokojninskega stebra ter pomen 2. in 3. stebra, 2006, str. 31, Tabela 23.